

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:
студент VI курсу, групи 672
заочної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Жижиян Іван В'ячеславович _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Бак Наталія Андріївна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № 4 від 28 листопада 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Жижиан І.В. Фінансове забезпечення розвитку житлово-комунального господарства. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теорії і практики фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства. Досліджено теоретико-методичні основи фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства, визначена його економічна сутність, проведена структуризація джерел фінансових ресурсів. Проведено оцінку фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади, визначено особливості бюджетного фінансування та залучення грантових коштів. Наведено шляхи зміцнення фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства, проаналізовано світовий досвід та визначено перспективи реалізації міжнародних проектів із залученням фінансових ресурсів від міжнародних організацій.

лючові слова: фінансові ресурси, житлово-комунальне господарство, грантові кошти, кредитні кошти, кошти бюджету громади, органи місцевого самоврядування, власні та позикові фінансові ресурси.

ANNOTATION

Zhizhiyan I.V. Financial support for the development of housing and communal services. - Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance". Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

In the qualifying work, a study of the theory and practice of financial support for the development of housing and communal services was carried out. The theoretical and methodological foundations of financial support for the development of housing and communal services were studied, its economic essence was determined, and the sources of financial resources were structured. An assessment of the financial support for the development of the housing and communal economy of the Chernivtsi urban territorial community was carried out, the peculiarities of budget financing and the attraction of grant funds were determined. Ways to strengthen financial support for the development of the housing and communal economy are presented, world experience is analyzed, and prospects for the implementation of international projects with the involvement of financial resources from international organizations are determined.

Keywords: financial resources, housing and communal economy, grant funds, credit funds, community budget funds, local self-government bodies, own and borrowed financial resources.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ І.В. Жижиан

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	9
1.1 Теоретичні та нормативно-правові аспекти організації системи житлово-комунального господарства	9
1.2 Економічна сутність фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства	16
1.3 Структуризація джерел фінансових ресурсів розвитку житлово-комунального господарства.....	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У 2018-2022 РОКАХ.....	33
2.1 Фінансування розвитку житлово-комунального господарства з бюджету Чернівецької міської територіальної громади у 2018-2022 роках.....	33
2.2 Практичні аспекти залучення грантових та кредитних коштів від міжнародних фінансових корпорацій на прикладі реалізованого проекту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» «Demo UkraineDN».....	44
Висновки до розділу 2.....	49
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	53
3.1 Вплив світового досвіду на стан фінансового забезпечення діяльності і розвитку вітчизняного житлово-комунального господарства.....	53
3.2 Перспективи фінансування проектів розвитку житлово-комунального господарства за рахунок кредитів та грантів від міжнародних фінансових організацій на прикладі МКП «Чернівцітеплокомуненерго».....	63
Висновки до розділу 3	73
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Функціонування вітчизняних підприємств на ринку житлово-комунальних послуг відбувається в умовах підвищеної агресивності та невизначеності зовнішнього середовища, а також низки внутрішніх галузевих проблем, що, зрештою, позначається на якості надаваних послуг та кінцевих споживачах послуг. Кризовий стан, у якому перебувають підприємства сфери житлово-комунального господарства територіальних громад, потребує вжиття низки невідкладних заходів з підвищення ефективності їх функціонування. Найбільш гостро стоїть питання збитковості комунальних підприємств, управління та фінансуванн якими входить до сфери компетенцій органів місцевого самоврядування та безпосередньо впливає на рівень та якість та комфорт життя більшості мешканців територіальних громад. Фінансове забезпечення житлово-комунальних підприємств має здійснюватися на підставі довгострокової стратегії та враховувати вплив різноманітних факторів.

Разом з тим постає велика кількість проблемних питань щодо надання органами місцевого самоврядування житлово-комунальних послуг для забезпечення життєдіяльності мешканців на території територіальних громад через підприємства житлово-комунальної галузі. Для визначення забезпечення стабільності функціонування підприємств та формування державної та місцевої політики щодо фінансової спроможності житлово-комунального господарства територіальних громад актуальним завданням стає розробка системного підходу до управління фінансовими ресурсами спрямованими на підтримку підприємств, що надають житлово-комунальні послуги споживачам, що в свою чергу забезпечує суспільний інтерес у системі фінансового управління на рівні територіальних громад.

Теоретико-методичні основи фінансового забезпечення житлово-комунального господарства сформовано такими зарубіжними науковцями, як Р. Бендер, Е. Брігхем, Г. Нейр, Щ. Азізі, Т. Олофсон, К. Шім, Дж. Вангорне, Дж.

Делмон, Д. Грімсей, О. Харт, Г. Ходже, С. Хансен, П. Бертольдї, С. Сорел, а також дослідження таких вітчизняних науковців, як О. Нагорна, О. Вавричук, О. Бабаєвська, С. Онищенко, В. Костецький, Н. Виговська, О. Люта, Ж. Довгань, С. Леонов, Л. Нечипорук, І. Школьник.

Високо оцінюючи значний науковий доробок, недокінця вирішеними залишаються теоретичні та практичні проблеми, щодо подальшого розвитку категоріального апарату, фундаментальних засад формування системи фінансового забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства, критерії визначення раціональних обсягів бюджетних фінансових ресурсів територіальних громад на потреби житлово-комунального господарства тощо. Необхідність формування системних підходів щодо фінансового забезпечення функціонування та розвитку житлово-комунального господарства зумовила актуальність магістерської роботи, її мету, основні завдання та зміст.

Мета і завдання роботи. Метою магістерської роботи є вдосконалення теоретичних засад та науково-методичних підходів до розвитку системи фінансового забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад в умовах децентралізації. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити змістовну сутність та специфіку понять фінансового забезпечення та фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства;

- дослідити концептуальні засади формування системи фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства;

- здійснити структурування джерел фінансових ресурсів розвитку житлово-комунального господарства;

- здійснити оцінку фінансування розвитку житлово-комунального господарства з бюджету Чернівецької міської територіальної громади у 2018-2022 роках;

- проаналізувати практичні аспекти залучення грантових та кредитних коштів від міжнародних фінансових корпорацій на прикладі реалізованого

проекту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» «DemoUkraineDH»;

- здійснити оцінку впливу світового досвіду на стан фінансового забезпечення діяльності і розвитку вітчизняного житлово-комунального господарства

- оцінити перспективи фінансування проектів розвитку житлово-комунального господарства за рахунок кредитів та грантів від міжнародних фінансових організацій на прикладі МКП «Чернівцітеплокомуненерго»

Об'єктом дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають між споживачами і надавачами послуг житлово-комунального господарства, органами державної влади і місцевого самоврядування, які здійснюють управління підприємствами житлово-комунального господарства.

Предметом дослідження є науково-методичні аспекти фінансового забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад в сучасних умовах.

Методологічна база дослідження. Теоретичну основу роботи складають фундаментальні положення економічної теорії, публічних та корпоративних фінансів, грошей і кредиту, фінансового посередництва, економічного прогнозування, економетрики, а також наукові праці з питань фінансового забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад.

В магістерській роботі застосовані наступні методи дослідження: аналіз, синтез, логічне узагальнення, порівняльний і статистичний, фінансовий аналіз, кореляційний аналіз та інші методи дослідження.

Інформаційною та практичною основою роботи є нормативні акти, що визначають засади розвитку сектору житлово-комунального господарства: офіційні дані Міністерства розвитку громад та територій України; Державної служби статистики України, комунальних підприємств Чернівецької міської ради, Департаменту інфраструктури та благоустрою Чернівецької міської ради, результати наукових досліджень щодо фінансового забезпечення житлово-комунального господарства.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в

удосконаленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів до розвитку фінансового забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад в сучасних умовах.

- **удосконалені** фундаментальні засади розробки системи функціонування підприємств житлово-комунального господарства, які на відміну від існуючих чіткішим формулюванням її мети, об'єкта, суб'єктів, завдань та ідентифікації ключових компонентів фінансового забезпечення (форм, джерел, інструментів). Запропонована система фінансового забезпечення функціонування підприємств та сформовано передумови для створення конкурентного фінансового середовища і прозорого та ефективного ринку житлово-комунальних послуг;

- **уточнено** трактування змісту категорії фінансового забезпечення житлово-комунального господарства, зокрема запропоновано ідентифікувати її як комплексну систему організації фінансових відносин, яка пов'язана з формуванням і використанням фінансових ресурсів з урахуванням форм, джерел та інструментів для створення передумов ефективного функціонування підприємств через вирішення завдань, що спрямовані на досягнення розробленої фінансової стратегії їх розвитку. На відміну від існуючих підходів такий підхід в більшій мірі враховує специфіку, галузеве спрямування та практику фінансування підприємств житлово-комунального господарства та забезпечує реалізацію оперативних та стратегічних фінансових рішень.

- **уточнено** особливості фінансового забезпечення житлово-комунального господарства, зокрема систематизовано джерела формування фінансових ресурсів залежно від форми власності, організаційно-правової форми та виду послуг підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення магістерської роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані департаментом інфраструктури та благоустрою та іншими Виконавчими органами Чернівецької міської ради для вдосконалення системи формування тарифної політики та в процесі вдосконалення системи перерозподілу фінансових ресурсів з метою

оптимізації фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства.

Висновки та рекомендації щодо дослідження щодо фінансового забезпечення житлово-комунального господарства були впроваджені в діяльність Департаменту інфраструктури та благоустрою Чернівецької міської ради.

Особистий внесок здобувана. Магістерська робота є завершеною науковою працею. Наукові положення, висновки, рекомендації й розробки одержані автором самостійно будуть в подальшому відображені в наукових працях.

Апробація результатів дослідження. Основні результати в подальшому будуть використані на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 91 сторінку, зокрема 80 сторінок основного тексту, 8 таблиць, 12 рисунків, 2 додатки та список використаних джерел із 80 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Теоретичні та нормативно-правові аспекти організації системи житлово-комунального господарства

Функціонування підприємств житлово-комунального господарства залежить від значної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів, що здійснюють ключовий вплив на фінансово-господарську діяльність, забезпечення платоспроможності, інвестиційні можливості та якість послуг, що забезпечують підприємства сфери ЖКГ. Варто відзначити, що дефіцити у фінансуванні, несвоєчасні розрахунки споживачів за житлово-комунальні послуги, нерациональне використання фінансових ресурсів, морально застаріла матеріально-технічна база, високий рівень зносу основних засобів, неефективна тарифна політика, нестача інвестиційних ресурсів що необхідні для модернізації об'єктів комунального господарства, системна збитковість господарської діяльності, недосконала система управління формують потребу у реформуванні житлово-комунального господарства.

Варто зазначити, що житлово-комунальне господарство є однією із ключових сфер вітчизняної економіки та соціальної сфери, що в свою чергу вимагає реформування та модернізації, тому що від якості його функціонування залежать основні параметри розвитку економіки. Реформування сфери житлово-комунального господарства вимагає зміни управлінських, організаційних та фінансових механізмів і інструментів щодо організації функціонування підприємств житлово-комунального господарства. Саме тому розвиток підприємств житлово-комунального господарства має базуватися на ефективній системі фінансового забезпечення та інвестування. Підприємства житлово-

комунального господарства - це суб'єкти господарювання, що забезпечують великий комплекс житлово-комунальних послуг задля задоволення потреб суспільства та стійкого функціонування і розвитку територіальних громад.

В умовах сьогодення на ринку житлово-комунальних послуг в територіальних громадах здійснюють діяльність різноманітні підприємства житлово-комунального господарства, що є основою для їх для класифікації за ключовими ознаками:

- «за формою власності: державні, комунальні, колективні та приватні;

- за організаційно-правовою формою господарювання: комунальні підприємства; державні (муніципальні) комерційні підприємства; господарські товариства у формі акціонерних товариств (ПАТ чи ПрАТ) та товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ); приватні підприємства; об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ); об'єднання підприємств (виробничі комбінати) та ін.;

- за складовою житлово-комунального сектора: підприємства, що функціонують в системі житлового господарства та підприємства комунального господарства. До числа підприємств житлового господарства відносять безпосередньо підприємства з управління житловим господарством (будинками); а в системі комунального господарства функціонують підприємства з експлуатації житла; підприємства водопровідно-каналізаційного господарства; підприємства централізованого господарства; підприємства зі збору та утилізації сміття;

- за видом надання житлово-комунальних послуг: підприємства, що надають житлову послугу і підприємства, що надають комунальну послугу. Перелік житлово-комунальних послуг визначено Законом України «Про житлово-комунальні послуги» [69].

З урахуванням зазначеного, поділ підприємств житлово-комунального господарства здійснюється у відповідності до форм власності, організаційно-правових основ господарювання, елементів житлово-комунального сектора, сфери діяльності, специфіки житлово-комунальних послуг, функціонального

призначення. Специфіка діяльності житлово-комунальних підприємств та унікальний характер житлово-комунальних послуг, що надають підприємства в значній мірі впливає на особливості функціонування фінансових відносин підприємств. Звідси система житлово-комунального господарства України є сукупністю базових підсистем та складових, що відображають окремі її елементи, суб'єкти, які здійснюють вплив на функціонування комунальної інфраструктури (рис. 1.1).

Суб'єкти господарювання житлово-комунального господарства забезпечують надання житлово-комунальних послуг, отримуючи доходи від споживачів, відшкодування поточних та капітальних витрат із бюджетів територіальних громад, Державного бюджету та інших джерел незаборонених законодавством. Вагому роль у системі управління фінансовими відносинами сфери житлово-комунального господарства займають органи місцевого самоврядування, та державні органи-регулятори, що безпосередньо впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств зокрема на формування доходів підприємств шляхом реалізації тарифної політики, надання фінансової підтримки та здійснення внесків до статутних капіталів комунальних підприємств, наданням пільг зі сплати податків та обов'язкових платежів в частині місцевих податків і зборів.

В умовах сьогодення, основною проблемою фінансово-господарської діяльності житлово-комунального господарства та забезпечення їх фінансування є тарифна політика у сфері житлово-комунального господарства. Необхідно відзначити, що державне регулювання цін на житлово-комунальні послуги реалізується згідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. №1548 «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» [68]. Відповідно до чинного законодавства повноваження щодо встановлення та затвердження тарифів на житлово-комунальні послуги здійснюють уповноважені центральні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування.

НКРЕКП державним органом, що здійснює регулювання діяльності у сферах енергетики та комунальних послуг та встановлює тарифи на комунальні послуги для природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках, які здійснюють ліцензування діяльності. Зокрема, на комунальні послуги «(централізоване постачання холодної води, централізоване постачання гарячої води, водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), газопостачання, централізоване опалення та вивезення побутових відходів тощо) тарифи/ціни затверджуються в основному уповноваженими центральними органами виконавчої влади, а у випадках, передбачених Законом України «Про житлово-комунальні послуги» від 24.06.04 р. № 1875, НКРЕКП, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [69].

Органи місцевого самоврядування встановлюють тарифи на відповідній території на послуги:

- «з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно - технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо);

- з управління будинком, спорудою або групою будинків (балансоутримання, укладання договорів на виконання послуг, контроль виконання умов договору тощо);

- з ремонту приміщень, будинків, споруд (заміна та підсилення елементів конструкцій та мереж, їх реконструкція, відновлення несучої спроможності несучих елементів конструкцій тощо)» [71].

Базу для формування тарифів на житлово-комунальні послуги становлять річні планові показники з виробництва і надання відповідних видів послуг з урахуванням їх динаміки за окремими видами (теплова енергія, водопостачання, водовідведення) за останні 5 років, прогнозних розрахунків зміни обсягів таких послуг та на основі економічно обґрунтованої планової собівартості [61]. Варто зазначити, що планування витрат на виробництво окремих видів послуг

житлово-комунального господарства здійснюється з урахуванням таких чинників як:

- державні галузеві нормативи (норми витрат, ресурсів);
- техніко-економічні розрахунки та кошториси;
- система оподаткування надавачів послуг;
- макроекономічні параметри соціально-економічного розвитку (індекси цін, індекс інфляції, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, тощо);
- соціально-економічні, природно-кліматичні та геополітичні умови і особливості місцевості.

Основною компонентою в системі тарифної політики на послуги житлово-комунального господарства є встановлення структури тарифів, що формується з економічно обґрунтованих витрат здійснення господарствої, інвестиційної та фінансової діяльності надавача послуг (повної планової собівартості) та планового прибутку. Необхідно відмітити, що основними компонентами виробничої собівартості, що входять до складу тарифів на житлово-комунальні послуги є: «витрати на придбання та виробництво ресурсів (електроенергія, вода, газ, тепло); інші матеріальні витрати, зокрема витрати на запасні частини, паливно-мастильні матеріали, інші матеріальні ресурси; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати (амортизаційні відрахування, відрахування на соціальні заходи та ін.); загальновиробничі витрати, які пов'язані з утриманням виробничих приміщень, забезпечення належних умов охорони праці та пожежної безпеки, дотримання санітарних та екологічних норм та інші. Специфічні характеристики діяльності підприємств ЖКГ враховуються і в процесі формування матеріальних витрат: до традиційних елементів виробничих витрат можуть додаватися витрати на підготовку

житлового фонду до експлуатації у зимовий період; на поточний ремонт та утримання житлового фонду; витрати на посадку та захист зелених насаджень; витрати на матеріали для посипання територій у зимовий період; витрати на освітлення місць загального користування; витрати на житло, яке надане на безоплатній або пільговій основі працівникам підприємств житлово-

комунальної сфери; оплата послуг стороннім організаціям (вивезення снігу; очищення каналізаційних люків; вивезення, знешкодження та утилізація сміття та інше). Крім цього, до складу тарифу включаються витрати на управління та збут, а також інші операційні та фінансові витрати [61].

Формування прибутку, як складової структури тарифу, здійснюється на базі обґрунтованого рівня рентабельності з урахуванням типу споживача послуги (населення, підприємство, бюджетна установа та інші споживачі), а також можливості суб'єкта житлово-комунального господарства сплачувати податок на прибуток і здійснювати необхідні виробничі інвестиції. При цьому встановлений рівень рентабельності послуги повинен знаходитися в межах, встановлених чинним законодавством з регулювання цін та тарифів на житлово-комунальні послуги.

З метою забезпечення надання якісних житлово-комунальних послуг, їх надавачі мають можливість включати в тариф також інвестиційну складову, за рахунок якої відбувається модернізація та оновлення існуючої матеріально-технічної бази, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій. Необхідно зазначити, що це сприяє покращенню ефективності функціонування сфери житлово-комунального господарства. Для забезпечення сталого та безперервного процесу здійснення господарської діяльності підприємств житлово-комунального господарства з надання житлово-комунальних послуг з врахуванням обмеженого впливу на спроможність встановлення тарифів, що дозволятимуть відшкодувати витрати на їх надання, держава та органи місцевого самоврядування здійснюють надання фінансової підтримки та відшкодування різниці в тарифах.

Варто зазначити, що, згідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» основні засоби у галузі житлово-комунального господарства передано з державної до комунальної власності, а функції щодо встановлення тарифів передано органам місцевого самоврядування та державним адміністраціям залежно від форми власності підприємства [71]. З урахуванням цього ціни (тарифи) на послуги, що надають підприємства та організації

комунальної власності територіальної громади, встановлюються виконавчими органами місцевого самоврядування. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо встановлення та регулювання цін (тарифів) на житлово-комунальні послуги встановлюються й іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, Законами України «Про місцеві державні адміністрації», «Про питну воду та питне водопостачання», «Про природні монополії» та Законом України «Про житлово-комунальні послуги», предметом регулювання якого є правовідносини, що виникають між виробниками, виконавцями, споживачами у процесі створення, надання та споживання житлово-комунальних послуг [40]. Далі перейдемо до дослідження специфіки фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства.

1.2. Економічна сутність фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства

В умовах суспільно-економічної нестабільності актуальним завданням є формування та реалізація ефективної системи фінансового забезпечення житлово-комунального господарства, що спрямована на забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємств, які надають житлово-комунальні послуги для фізичних та юридичних осіб. Система організації фінансових відносин підприємств житлово-комунального господарства формується під впливом внутрішніх та зовнішніх зв'язків зокрема зі споживачами, бюджетами територіальних громад, Державним бюджетом, фінансово-кредитними установами засновниками, власниками, учасниками об'єднань, уповноваженими органами управління.

З урахуванням зазначеного, дослідження особливостей організації фінансових відносин та аналіз ключових проблем, які впливають на зниження ефективності діяльності підприємств житлово-комунального господарства

дозволяють розкрити сутнісні характеристики та окреслити основні вектори оптимізації фінансового забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства.

Необхідно відмітити, що питання фінансування підприємств житлово-комунального господарства є постійним предметом наукових досліджень вітчизняних та іноземних науковців та практиків. Зокрема значний внесок у розвиток постулатів фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства зробили у своїх публікаціях: О. Б. Бабаєвська, В. В. Величко [11], О. М. Гуцалюк [55], А. О. Дубас, Л. А. Новікова [34], О. М. Зерова [43], В. В. Костецький [56], О. Ю. Коцюрба [57] О. В. Нагорна [64], М. М. Забаштанський [41], Ю. Л. Петрушевський [67] та інші.

Підкреслюючи важливість та значущість досліджень у даній сфері, варто зазначити, що незовсім висвітленими, на наш погляд, залишаються питання розробки дієвого механізму фінансового забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства в умовах викликів сьогодення. Базовою передумовою організації фінансових відносин підприємств житлово-комунального господарства є достатність фінансових ресурсів, що необхідні для здійснення завдань і функцій згідно фінансових планів підприємств, а також забезпечення надання якісних послуг споживачам.

Проблематика сутності, ключових функцій та характеристик фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства відіграють ключову роль в організації фінансових відносин, бо саме вони забезпечують процес формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, визначення оптимальних пропорцій між джерелами їх формування та напрямками використання. Варто відмітити, що у науково-практичних джерелах дослідженню сутності поняття фінансового забезпечення присвячено досить багато уваги, проте, при цьому різні науковці дають часом протилежні підходи щодо до трактування цієї категорії.

Вивчаючи різні підходи науковців щодо трактування категорії фінансового забезпечення, варто відмітити, що більшість провідних науковців [15,55,58,65

,73 ,77] розглядають дану категорію як елемент системи управління фінансовою системою держави або окремою сферою господарювання. Ключовий акцент при використанні досліджуваної категорії робиться на тому, що фінансове забезпечення є складовою фінансового чи фінансово-кредитного механізму і спрямоване на забезпечення відтворювального процесу або сталого розвитку галузей, напрямків господарювання або ж економіки як цілісної системи.

Окремі науковці відмічають фінансове забезпечення як метод фінансового механізму [12, 52], що відображає розподільчі та перерозподільчі процеси формування та використання фондів грошових коштів або грошових доходів суб'єктів господарювання. Інша група дослідників [65,73] виділяють фінансове забезпечення як компонент підсистеми фінансового механізму, що включає форми, методи та структуру джерел фінансування.

Аналізуючи фінансове забезпечення діяльності окремого підприємства, вітчизняні та іноземні вчені роблять акцент на особливості галузей його використання та специфіку організації фінансової діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням галузевої приналежності. В процесі дослідження основних рис діяльності підприємств окремих галузей при уточненні категорії фінансового забезпечення, науковці підкреслюють, що методи формування та використання фінансових ресурсів у процесі організації діяльності складають фундаментальну базу фінансового забезпечення. Методичні підходи щодо визначення сутності фінансового забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства наведено в табл.1.1.

Проведений аналіз наукових публікацій щодо фінансового забезпечення функціонування підприємств відображає плюралізм думок щодо змісту цієї дефініції та складових її компонентів. Незважаючи на це варто підкреслити ключові основи щодо її трактування, зокрема: наявність фінансових ресурсів, процес їх формування та використання, процес залучення, мета задля якої накопуються та використовуються фінансові ресурси (сталість функціонування підприємств), підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності та забезпечення подальшого розвитку підприємства,

забезпечення ясного надання комунальних послуг, соціальні функції, реалізація цілей фінансово-економічної політики. Основні відмінності натомість полягають у різних підходах щодо трактування його складових елементів, зокрема форм, способів організації, джерел фінансування та способів залучення ресурсів.

Таблиця 1.1

Теоретико-методичні підходи щодо визначення сутності категорії фінансового забезпечення підприємств

Автор	Визначення сутності категорії фінансового забезпечення підприємств
Гуцалюк О. М., Коцюрба О. Ю.	Фінансове забезпечення діяльності підприємства ЖКГ - це «процес формування достатніх за обсягом і раціональних за структурою ФР та генерування грошових потоків підприємства для підвищення його ефективного функціонування і реалізації соціальної функції, пов'язаної з безперервним наданням населенню, підприємствам різних галузей та організаціям якісних житлово-комунальних послуг» [27].
Забаштанський М. М.	Під політикою фінансового забезпечення підприємств комунальної сфери слід розуміти «особливу діяльність щодо визначення сукупності форм, методів, інструментів, способів організації фінансових відносин із формування та розподілу ФР, оцінки її впливу на фінансовий стан та реалізації обраної фінансової стратегії розвитку підприємства» [41].
Нагорна О. В.	Фінансове забезпечення підприємств комунального господарства - це «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу формування та напрямів використання ФР у виробничому процесі з метою забезпечення споживачів якісними комунальними послугами та отримання доходу» [63].
Костецький В. В.	Фінансове забезпечення діяльності підприємств міського електротранспорту - це «дворівнева система взаємовідносин підприємств міського електротранспорту з органами місцевого самоврядування щодо реалізації соціальної функції шляхом отримання і використання бюджетних коштів та іншими суб'єктами ринку з приводу акумуляції, розподілу і використання ФР, які формуються за рахунок власних коштів, притриманих до них, а також мобілізованих на фінансовому ринку та інших джерел і направляються на функціонування та розвиток міського електротранспорту» [56].
Гривківська О. В.	Фінансове забезпечення діяльності підприємств «є методом фінансового механізму діяльності підприємств, який дозволяє сформувати достатній обсяг фінансових ресурсів необхідних для досягнення беззбиткової діяльності, підвищення ефективності господарювання та зміцнення національної економіки» [22].
Льбіна К. О.	Фінансове забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання це «формування ресурсної бази через залучення коштів з різних джерел на інноваційні цілі і «фінансування» як їхній розподіл і використання» [46].

продовження табл.1.1.

Автор	Визначення сутності категорії фінансового забезпечення підприємств
Москаль О. І.	Фінансове забезпечення - це «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання ФР та організаційно- управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально- економічну життєдіяльність» [62].
Козій І. С.	Фінансове забезпечення - це «формування та використання ФР підприємств за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів господарської діяльності, від яких підприємство мало б змогу функціонувати не тільки беззбитково, але й підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни» [54].
Дехтяр Н. А., Люта О. В., Пігуль Н. Г.	Фінансове забезпечення «полягає у визначенні форми забезпечення та використання ФР підприємства для реалізації завдань фінансової політики» [31].
Сокиринська І. Г.	Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання - це «необхідність безперервності відтворювальних процесів через формування власних і запозичених ресурсів, які визначають рівень фінансової стійкості та ризик діяльності підприємства» [74].

Різноманітність підходів щодо трактування даної дефініції в першу чергу визначається у розумінні сутності цієї категорії як процесу, форми, методу, системи відносин або ж сукупності елементів. З урахуванням зазначеного, на нашу думку досить системні дослідження економічної сутності фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства знайшли своє відображення у працях [55, 27], у яких систематизовано ключові підходи щодо трактування цієї категорії за ключовими елементами: програмно-цільовий, процесний, витратний, вартісний, структурний, системний, резервний, такий підхід дає змогу цілісно підійти до процесу формування та використання фінансових ресурсів та сприяє проведенню якісної їх оцінки. Такий підхід, на нашу думку, є доцільним в умовах наявних проблем у фінансуванні житлово-комунального господарства.

Таким чином фінансове забезпечення функціонування підприємств житлово-комунального господарства має на меті формування та використання фінансових ресурсів через оптимізацію співвідношення різних форм, джерел, методів та інструментів організації фінансових відносин, що спрямовані на забезпечення сталої діяльності та розвитку підприємств сфери житлово-комунального господарства, наданням якісних послуг споживачам.

З проведеного дослідження фінансове забезпечення розвитку підприємств житлово-комунального господарства є комплексною системою організації фінансових відносин, яка забезпечує формування та використання фінансових ресурсів з урахуванням форм, джерел та інструментів її реалізації, для створення умов ефективної фінансово-господарської діяльності підприємств та вирішення завдань, що спрямовані на забезпечення цілей фінансової стратегії розвитку.

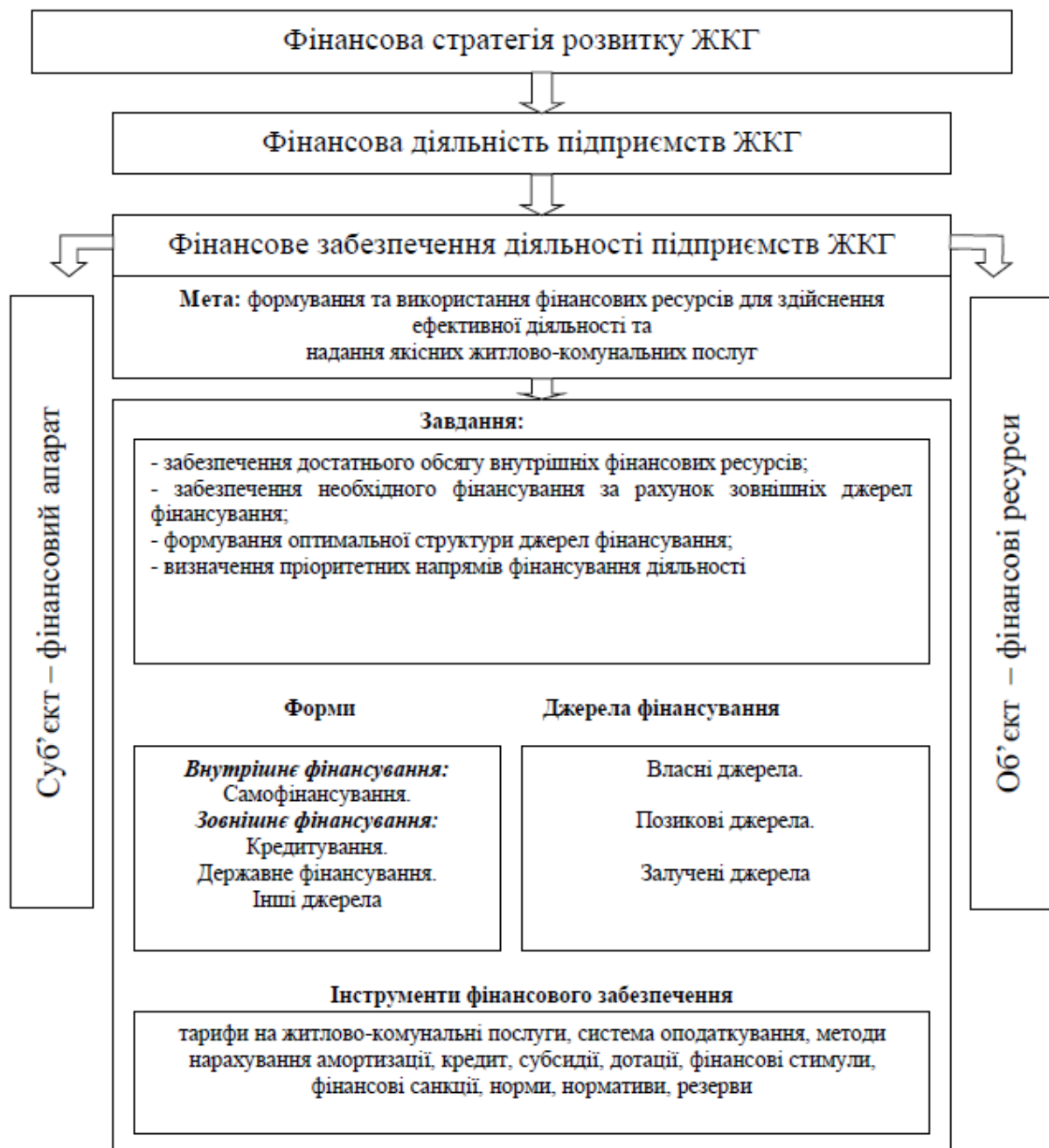

Рис. 1.2 Система фінансового забезпечення житлово-комунального господарства

Такий підхід має комплексний характер та деталізує як окремі складові фінансового забезпечення (форми, джерела, інструменти), так і відображає мету, об'єкт, суб'єкт та завдання, що лежать в основі його організації. Систематизовану систему фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства відображено на рис. 1.2.

У сучасних економічних реаліях сталий розвиток підприємств неможливий без чіткої фінансової стратегії розвитку самого підприємства на довгострокову перспективу, яка в свою чергу має формуватись виходячи із загальної стратегії розвитку житлово-комунального господарства України та окремої територіальної громади. В результаті систематизації ключових стратегічних завдань кожне підприємство формує ключові тактичні цілі у фінансовій сфері, визначає мету та спосіб їх досягнення. Реалізація стратегічних заходів дасть змогу підприємствам сформувати цілісну систему фінансового забезпечення, що має на меті: встановлення пріоритетних напрямів фінансування інвестиційної та операційної діяльності, забезпечення акумуляції достатнього обсягу внутрішніх фінансових ресурсів, залучення необхідного фінансування за рахунок зовнішніх джерел, а також оптимізацію структури джерел фінансування.

Варто відмітити, що основними джерелами фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства є внутрішнє та зовнішнє фінансування. Внутрішнє фінансування базується на самофінансуванні, в той час як зовнішнє включає залучення кредитування, грантового фінансування, бюджетного фінансування та інших джерел.

Формування достатніх обсягів фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел у системі фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства можливе за рахунок наступних фінансових інструментів: тарифи на житлово-комунальні послуги, система оподаткування, способі та методи нарахування амортизації, форми та види кредитів, бюджетні трансферти у вигляді внесків до статутних капіталів, фінансові стимули та санкції, норми, нормативи та резерви. На рис.1.3 запропоновано систему фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства.

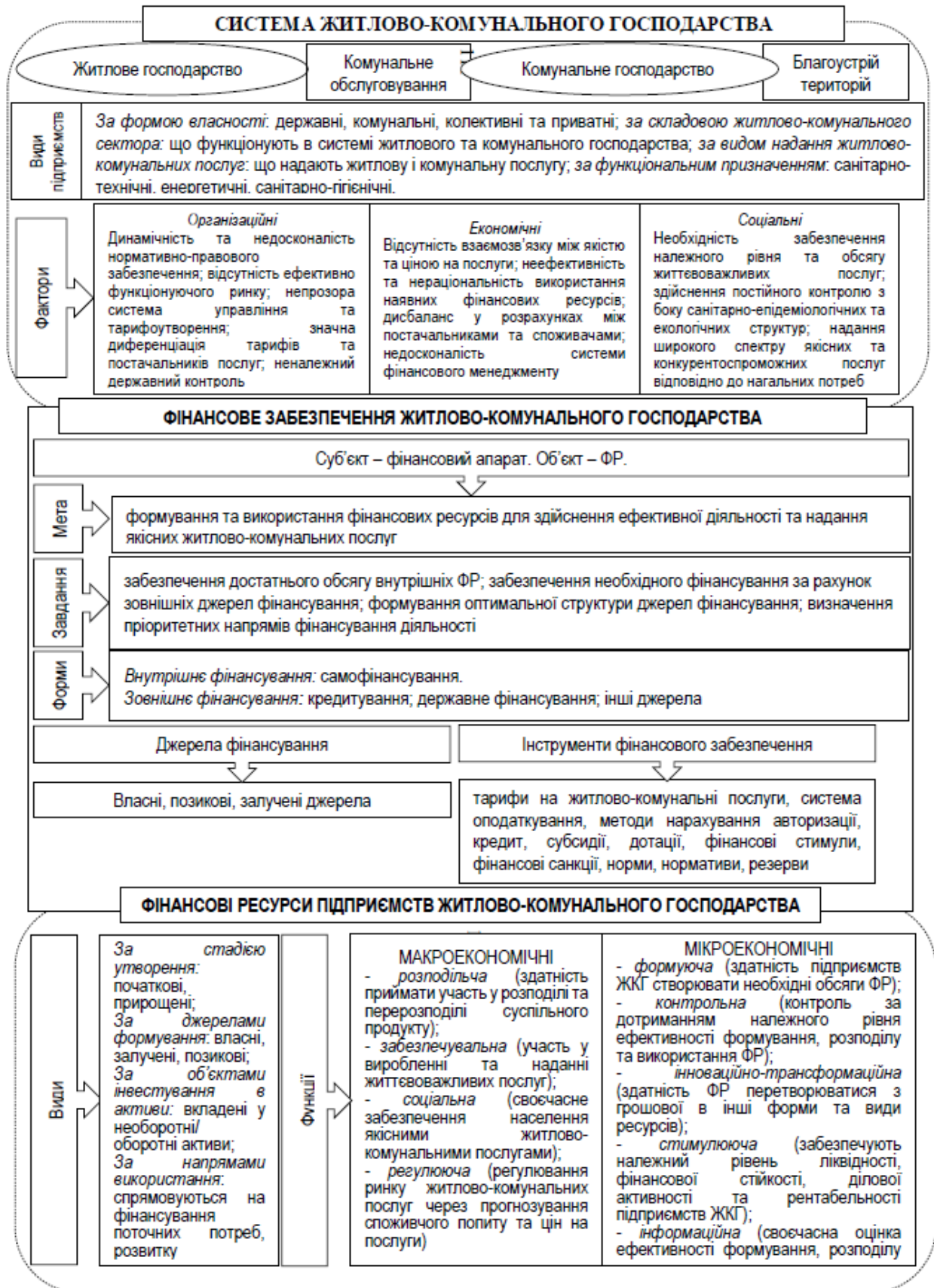

Рис.1.3 Концептуальні засади формування системи фінансового забезпечення

підприємств житлово-комунального господарства

У загальному вигляді запропоновані в роботі формування системи ФЗ діяльності підприємств ЖКГ демонструє рисунок 1.3. Такий підхід дає змогу систематизувати та деталізувати ключові структурні компоненти системи житлово-комунального господарства, що є сукупністю підсистем та компонентів, яка відображає взаємовідносини між секторами та суб'єктами житлово-комунального господарства.

Таким чином, конкретизація та ситематизація сутності фінансового забезпечення розвитку підприємств житлово-комунального господарства, визначення місця та ролі окремих його складових є важливим для забезпечення сталого розвитку підприємств галузі. Саме тому розробка дієвої системи фінансового забезпечення буде не повною без системного дослідження базової її складової – фінансових ресурсів. З урахуванням зазначеного визначення ролі та значення різних джерел фінансування, їх структуризація, обґрунтування способів їх мобілізації та напрямків використання фінансових ресурсів, дозволить забезпечити досягнення максимальних результатів сталого розвитку житлово-комунального господарства.

1.3 Структуризація джерел фінансових ресурсів розвитку житлово-комунального господарства

Сучасні вектори розвитку світової економіки формують нагальну потребу пошуку нових джерел фінансового забезпечення розвитку підприємств житлово-комунального господарства, які на сьогодні є вагомими індикаторами соціально-економічного розвитку країни, важливим компонентом національної економіки, який сприяє виконанню соціальних функцій в частині задоволення потреб суспільства у відповідних послугах. Базовим фактором сталого розвитку підприємств житлово-комунального господарства є фінансові ресурси, що забезпечують основу його фінансово-економічного потенціалу, формують

цілісність виробничої діяльності, є джерелом фінансування соціальних програм, забезпечують зростання ринкової вартості підприємства та сприяють підвищенню добробуту власників і засновників. Від раціональності формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства залежить стабільність та якість задоволення потреб населення у житлово-комунальних послугах, рівень виконання окремих загальнодержавних соціальних функцій.

Проведена оцінка стану житлово-комунального господарства відображає хронічне недофінансування, дефіцит інвестиційних ресурсів для його розвитку та підвищення якості житлово-комунальних послуг. Варто відзначити, що реалізація основних засад політики децентралізації, як процесу трансформації розподілу функцій, фінансових ресурсів та відповідальності за їх використання між державними та місцевими центрами управління зумовлює потребу в удосконаленні системи складу, структури та джерел формування фінансових ресурсів розвитку житлово-комунального господарства.

Необхідно відмітити, що фінансовою основою функціонування та розвитку підприємств житлово-комунального господарства складають власні фінансові ресурси, формування яких залежить від форми власності та від організаційно-правової форми господарювання. Складові компоненти джерел формування фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства в розрізі форм власності наведено в табл. 1.2.

Проведений аналіз сутності фінансових ресурсів житлово-комунального господарства дозволяє визначити їх як сукупність грошових доходів та надходжень, які залучаються із внутрішніх та зовнішніх джерел та акумулюються у відповідних фондах та спрямовуються на фінансування операційної діяльності, забезпечення потреби у житлово-комунальних послугах, виконання фінансових зобов'язань та фінансування інвестиційної діяльності для підвищення ефективності їх фінансово-господарської діяльності та якісного надання послуг.

Таблиця 1.2

Джерела формування фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства в залежності від форми власності

Критерій	Форма власності		
	Комунальна (державна)	Колективна	Приватна
Власні			
ФР, які формуються на етапі створення підприємства	Внески місцевих (державних) органів влади у статутний капітал	Внески засновників у статутний капітал	Внески засновників (членів, учасників) у статутний капітал
ФР, які формуються в процесі фінансово-господарської діяльності	Бюджетні асигнування; прибуток; амортизаційні відрахування; інші власні надходження	Прибуток; амортизаційні відрахування; інші власні надходження	Дохід (прибуток); амортизаційні відрахування; інші власні надходження
Залучені			
ФР, що формуються в процесі перерозподілу	Бюджетні інвестиції; державні дотації; державні субсидії; ФР, які надійшли від міністерств та галузевих структур; гранти; концесія	Емісійний дохід (емісія акцій); бюджетні асигнування; бюджетні інвестиції; державні дотації; ФР, які надійшли від корпоративних галузевих структур; благодійні внески; гранти	Бюджетні асигнування; державні дотації; благодійні внески; гранти
	Страхові відшкодування		
Позикові			
ФР, що залучаються на умовах поворотності та	Державні кредити; емісія корпоративних облігацій;	Банківські кредити; емісія облігацій; лізинг	Банківські кредити; Лізинг

Вагомим компонентом організації фінансових ресурсів є систематизація їх видів за класифікаційними ознаками, що дасть змогу здійснювати системний аналіз ефективності їх формування, розподілу та використання. Проведений аналіз наукових публікацій з цієї проблематики, дав змогу сформулювати ключові класифікаційні ознаки для структуризації основних видів фінансового

забезпечення (табл.1.3)

Таблиця 1.3

Систематизація фінансових ресурсів за класифікаційними ознаками

Критерій	Романенко О.Р. [73]	Опарін В.М. [65]	Лігоненко Л.О. [79]	Гайдук І.О. [17]	Шило В.П. [80]	Рибалко Н.О. [72]	Стасюк Л.С. [76]	Зянько В.В. [78]
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Залежно від джерел формування	+				+		+	
За етапами формування					+			
За правом власності	+	+		+			+	+
За кругообігом		+					+	+
За характером використання		+		+	+			+
За об'єктом інвестування			+				+	
За метою використання			+					
За належністю підприємству			+					
За стадією утворення				+				
За терміном використання				+				
За змістом вкладення				+				
За напрямками розподілу				+				
За формою реалізації					+			+
За можливістю виступати засобом погашення						+		
За видами господарської діяльності						+		
За організаційно-правовою формою						+		
За матеріально-речовою структурою						+		
За призначенням						+		
За характером участі у господарському процесі						+		
За видами сформованих активів						+		
За джерелами покриття активів						+		
За ступенем ліквідності активів						+		
За терміном погашення зобов'язань						+		

Значна диференціація класифікаційних ознак, на нашу думку, зумовлена багатогранністю та складністю досліджуваної дефініції, різноплановими трактуваннями щодо визначення її економічної сутності.

Рис. 1.4. Класифікація видів фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства

На основі проведеного дослідження особливостей фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства та сутності їх фінансових ресурсів, вважаємо за доцільне конкретизувати систему класифікації з виокремленням таких ознак як: за стадією утворення; за джерелами формування; за об'єктами інвестування в активи; за напрямом використання. Склад фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства за класифікаційними групами наведено на рис.1.4.

На нашу думку, саме такий підхід до структуризації фінансових ресурсів дасть змогу формувати оптимальну потребу у фінансуванні, забезпечувати раціональну структуру джерел їх формування, напрямків розподілу та використання залежності від фактичних потреб підприємств житлово-комунального господарства, сприятиме підвищенню раціональності використання коштів.

Варто зазначити, що рівень ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства безпосередньо залежить від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Зокрема до зовнішніх факторів, що негативно впливають на формування фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства варто віднести наступні: інфляція, зміна цін на ресурси, тарифна політика держави та органів місцевого самоврядування, платоспроможність споживачів, недосконалість системи бюджетного фінансування діяльності підприємств житлово-комунального господарства, недосконалість ринкових інститутів житлово-комунальних послуг, відсутність нормативного забезпечення регулювання відносин між виробниками, постачальниками та надавачами житлово-комунальних послуг.

Дослідження ключових змістовних характеристик фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства, на нашу думку, не буде в повній мірі розкривати ці фінансову дефініцію без окреслення її ролі у фінансовому забезпеченні розвитку житлово-комунального господарства (рис. 1.5).

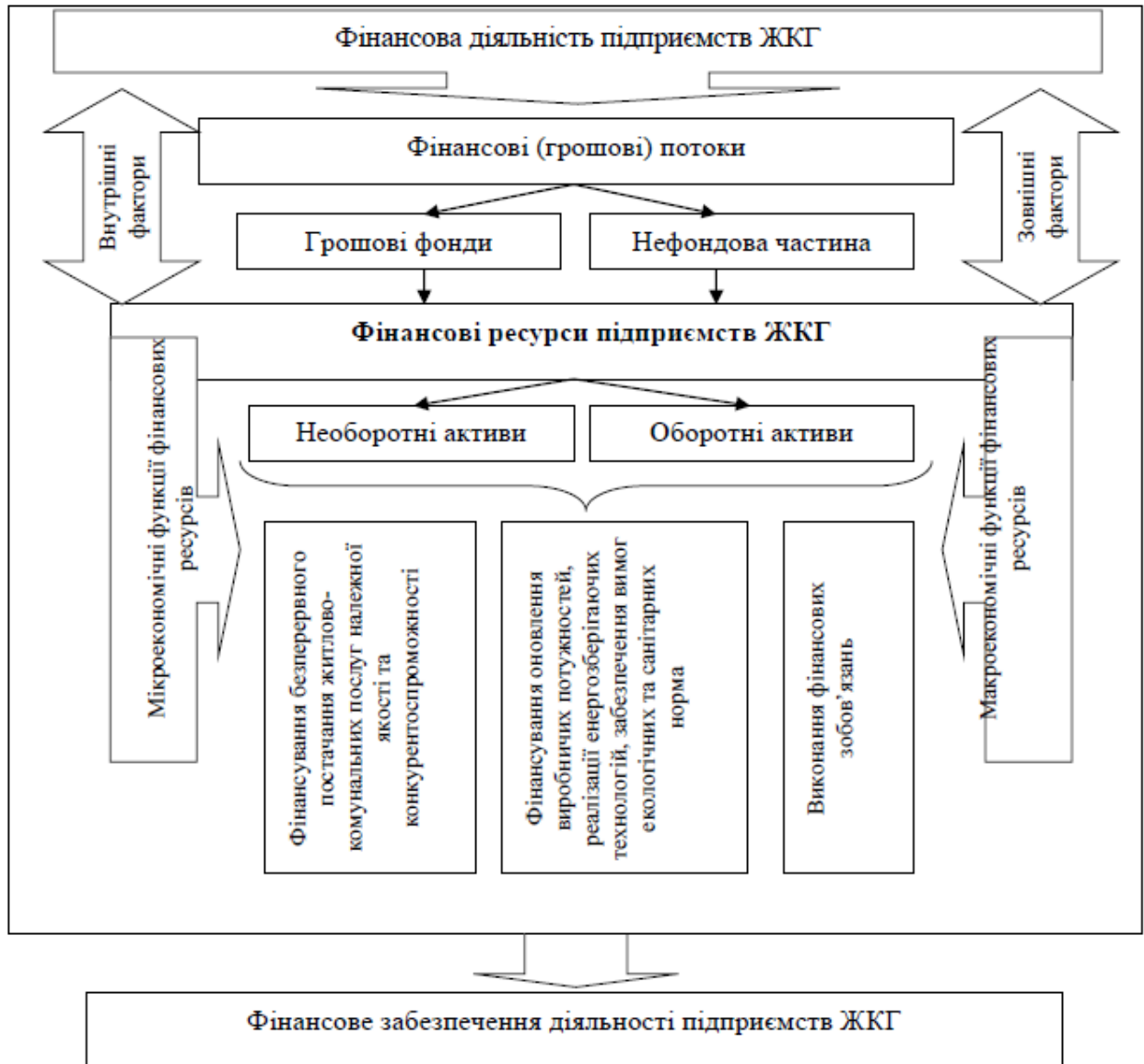

Рис. 1.5. Роль фінансових ресурсів у фінансовому забезпеченні розвитку підприємств житлово-комунального господарства

Отже, проведені дослідження дозволили визначити, що фінансові ресурси відіграють важливу роль у системі фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства, від їх складу та структури залежить рівень платоспроможності та інвестиційної привабливості, що є досить важливим фактором в умовах обмеженості доступу до джерел формування ресурсної бази. Саме достатність фінансових ресурсів обумовлює своєчасне надання в необхідному обсязі та належної якості житлово-комунальних послуг, що є важливим фактором забезпечення життєдіяльності суспільства.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного дослідження теоретичних основ фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства, його ролі та значення в розвитку країни можна зробити наступні висновки:

1. З'ясовано, що функціонування підприємств житлово-комунального господарства направлено на надання комплексу житлово-комунальних послуг задля задоволення потреб споживачів, що зумовлено існуванням багатогранної видової структуризації. В роботі запропоновано класифікувати підприємства житлово-комунального господарства за такими ознаками як: форма власності; організаційно-правова форма господарювання; складова житлово-комунального сектора; вид надання житлово-комунальних послуг; функціональне призначення згідно специфіки їх господарської діяльності.

2. Враховуючи особливості функціонування підприємств житлово-комунальної сфери було систематизовано та виділено основні структурні елементи системи житлово-комунального господарства України, яка являє собою сукупність підсистем і компонентів, що виражає взаємовідносини між окремими суб'єктами комунальної інфраструктури. Такий підхід дозволяє формувати необхідну фінансову складову розвитку житлово-комунальних послуг.

3. Проведений аналіз науково-методичних підходів вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення сутності фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства засвідчив плюралізм думок на дану категорію, що дало змогу їх узагальнити. Фінансове забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства є цілісною системою організації фінансових відносин, що пов'язана із формуванням та використанням фінансових ресурсів на основі форм, джерел та інструментів, з метою створення умов для ефективного розвитку підприємств. Такий підхід на відміну від існуючих, в повній мірі, враховує специфічні риси, призначення та особливості фінансування суб'єктів житлово-комунального господарства та

сприяє реалізації поточних та стратегічних цілей.

4. Встановлено, що організація фінансових відносин у сфері житлово-комунального господарства направлена на мобілізацію й використання фінансових ресурсів для надання якісних житлово-комунальних послуг, що дало змогу узагальнити систему фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства та у її складі виокремити мету, об'єкт, суб'єкт, завдання та конкретизувати складові. Запропонована система фінансового забезпечення розвитку підприємств дасть змогу сформувати прозорий і ефективний ринок житлово-комунальних послуг.

5. Обґрунтовано, що фінансові ресурси підприємств житлово-комунального господарства є грошовими доходами, що формуються та акумулюються у відповідних фондах та спрямовуються на забезпечення потреби у житлово-комунальних послугах, виконання фінансових зобов'язань та з метою підвищення ефективності їх фінансово-господарської діяльності та якості наданих послуг.

6. Обґрунтовано доцільність здійснювати систематизацію фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства за такими ознаками як: стадія утворення; джерела формування; об'єкти інвестування в активи; напрями використання. Такий підхід сприятиме визначенню оптимальної потреби у фінансових ресурсах обсягу для функціонування та розвитку підприємств житлово-комунального господарства, дасть змогу забезпечити кореляцію напрямів розподілу та реальних потреб підприємств, а також досягти раціонального використання фінансових ресурсів.

7. Встановлено їх роль та місце у фінансовому забезпеченні підприємств житлово-комунального господарства, а також визначено основне призначення, що полягає у фінансуванні безперервного постачання житлово-комунальних послуг належної якості та впровадженні енерго- та ресурсозберігаючих технологій, а також виконанні фінансових зобов'язань.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У 2018-2022 РОКАХ

2.1 Фінансування розвитку житлово-комунального господарства з бюджету Чернівецької міської територіальної громади у 2018-2022 роках

Система житлово-комунального господарства здійснює вплив практично на усі сфери життєдіяльності суспільства вконексті забезпечення надання якісних послуг споживачам. З урахуванням значної кількості проблем, накопичених в галузі житлово-комунального господарства необхідна чітка координація з боку держави, органів місцевого самоврядування, учасників ринку, споживачів та необхідним є залучення великих обсягів фінансових ресурсів.

Варто відзначити, що житлово-комунальні послуги мають всеохоплюючий характер, оскільки платежі за надані послуги є постійною складовою витрат кожного споживача. Саме тому з метою реформування житлово-комунального господарства та ідентифікації ключових проблем у цій галузі необхідним є проведення аналізу системи фінансування житлово-комунальних підприємств.

Великі обсяги фінансових ресурсів, які щороку спрямовуються на вирішення проблем житлово-комунального господарства дають змогу вирішити багато питань накопичених у попередні роки, що підтверджує факт доцільності в реформі фінансової децентралізації та дає можливість розробити нові підходи до вирішення проблем житлово-комунального господарства на рівні територіальної громади. Ефективне проведення реформи забезпечення сталого розвитку житлово-комунального господарства територіальних громад потребує аналізу особливостей та основних проблем, формування стратегічних напрямів його розвитку, які пов'язані з підвищенням якості житлово-комунальних послуг та рівня задоволення споживачів.

З урахуванням хронічної збитковості більшості підприємств житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади та як наслідок мінімальний обсяг власних фінансових ресурсів комунальних підприємств ключову роль у системі фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади на сьогоднішній день відіграє фінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади, кредитне та грантове фінансування за рахунок коштів від міжнародних фінансових організацій.

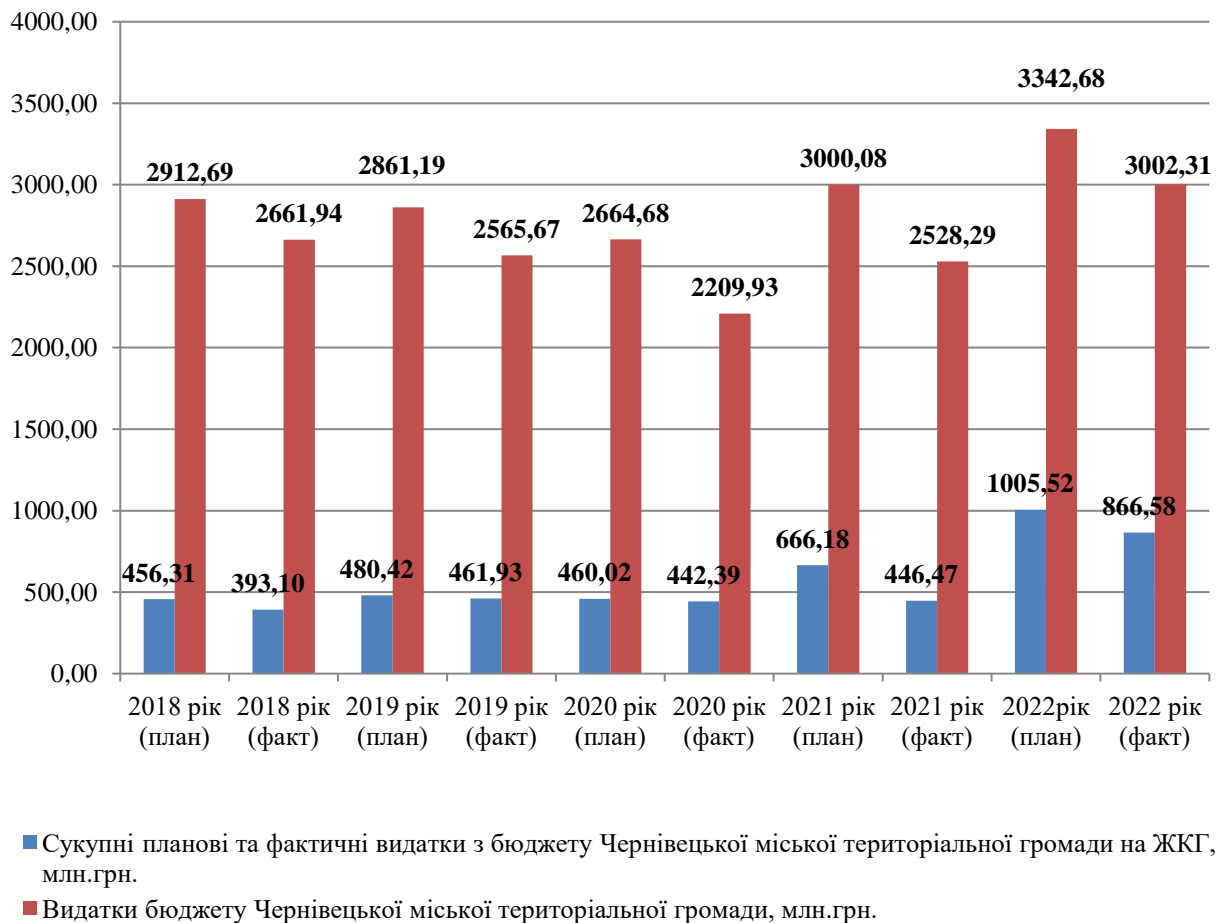

Рис.2.1 Динаміка планових та фактичних видатків на житлово-комунальне господарство з бюджету Чернівецької міської територіальної громади у 2018-2022 роках

Бюджетне фінансування розвитку житлово-комунального господарства здійснюється за загальним та спеціальним фондом бюджету Чернівецької міської територіальної громади. Планові видатки затверджуються рішенням

Чернівецької міської територіальної громади на відповідний рік, впродовж року планові показники уточнюються шляхом прийняття Чернівецькою міською радою та її Виконавчим комітетом рішень щодо внесення змін до бюджету громади. Фактичні видатки є меншими за планові та залежать від фактичних обсягів наданих послуг та виконаних робіт у сфері житлово-комунального господарства, які профінансовані органами ДКСУ.

Динаміку планових та фактичних обсягів видатків з бюджету Чернівецької міської територіальної громади на розвиток житлово-комунального господарства за 2018-2022 роки відображено на рис.2.1. (побудовано на основі даних додатку А). З рис.2.1 бачимо, що у 2018 році фактичні сукупні видатки бюджету Чернівецької міської територіальної громади були на 250,76 млн.грн. менші ніж заплановані, у 2019 році на 295,52 млн.грн, у 2020 році на 454,75 млн.грн., у 2021 році на 471,78 млн.грн., у 2022 році на 340,37 млн.грн.

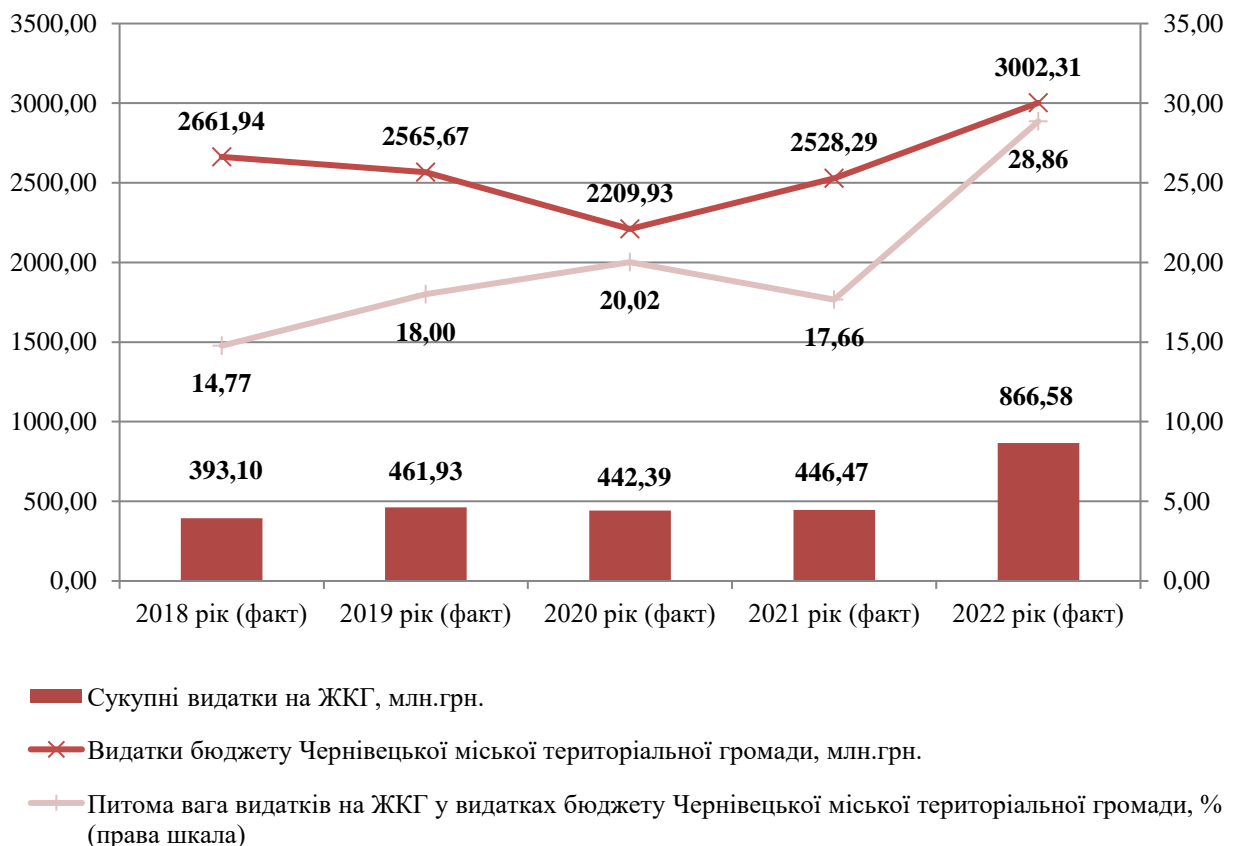

Рис.2.2 Динаміка фактичних видатків на житлово-комунальне господарство у 2018-2022 роках по загальному та спеціальному фондах бюджету Чернівецької міської територіальної громади

Подібна тенденція виконання планових показників характерна також для видатків на розвиток житлово-комунального господарства у 2018-2022 роках, зокрема у 2018 році фактичні видатки були на 63,21 млн.грн менші ніж заплановані, у 2019 році – на 18,49 млн.грн., у 2020 році – на 17,63 млн.грн., у 2021 році – на 219,71 млн.грн., у 2022 році – на 138,94 млн.грн. На рис.2.2 відображено динаміку фактичних видатків на житлово-комунальне господарство у 2018-2022 роках по загальному та спеціальному фондах бюджету Чернівецької міської територіальної громади.

З рис.2.2 бачимо, що сукупні фактичні видатки з бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки збільшились на 340,38 млн.грн. (в тому числі фактичні видатки загального фонду збільшились на 367,16 млн.грн., видатки спеціального фонду зменшились на 26,79 млн.грн.). Разом з тим сукупні фактичні видатки на розвиток житлово-комунального господарства за 2018-2022 роки зросли на 473,48 млн.грн. (в тому числі видатки загального фонду на 387,13 млн.грн., видатки спеціального фонду на 86,35 млн.грн.).

Цю тенденцію відображає також зростання питомої ваги фактичних видатків на розвиток житлово-комунального господарства у складі сукупних фактичних видатків бюджету Чернівецької міської територіальної громади з 14,77% у 2018 році до 28,86% у 2022 році, таким чином відбулось зростання на 14,10%. Більш деталізовано динаміка фактичних видатків на житлово-комунальне господарство за напрямками програмної класифікації видатків по загальному фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки відображена на рис.2.3.

У складі фактичних видатків загального фонду на розвиток житлово-комунального господарства найбільшими є видатки на організацію благоустрою населених пунктів, фактичні видатки на який збільшились з 126,52 млн.грн. у 2018 році до 373,21 млн.грн. у 2022 році, тобто на 246,69 млн.грн. за досліджуваний період.

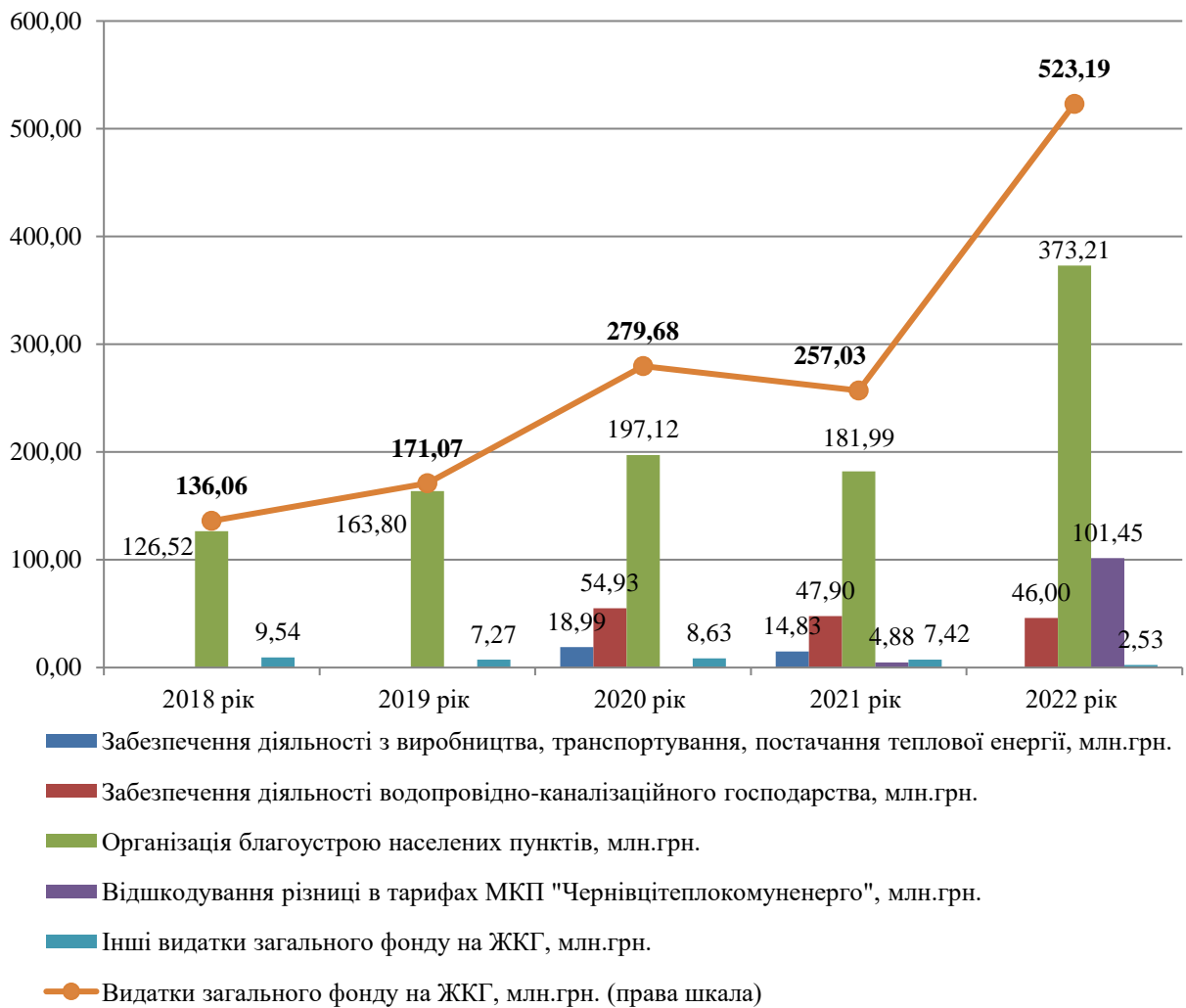

Рис.2.3 Динаміка фактичних видатків загального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на ЖКГ у 2018-2022 роках

Усі інші статті фактичних видатків загального фонду на розвиток житлово-комунального господарства є порівняно незначними за обсягами, при цьому їх динаміка є нестійкою. Досить наочно відображає співвідношення між окремими статтями фактичних видатків загального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади демонструє рис.2.4.

Наступними за обсягом фактичних видатків загального фонду є видатки на забезпечення діяльності з водопровідно-каналізаційного господарства (а саме КП «Чернівціводоканал»): за 2020 рік – 54,9 млн.грн., 2021 рік – 47,9 млн.грн., 2022 рік – 46,0 млн.грн. Значну величину у фактичних видатках загального фонду займають у 2022 році склали видатки на відшкодування різниці між

розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги, що затверджувалися або погоджувалися рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування та розміром економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво 101,45 млн.грн, у 2021 році ці видатки склали 4,88 млн.грн.

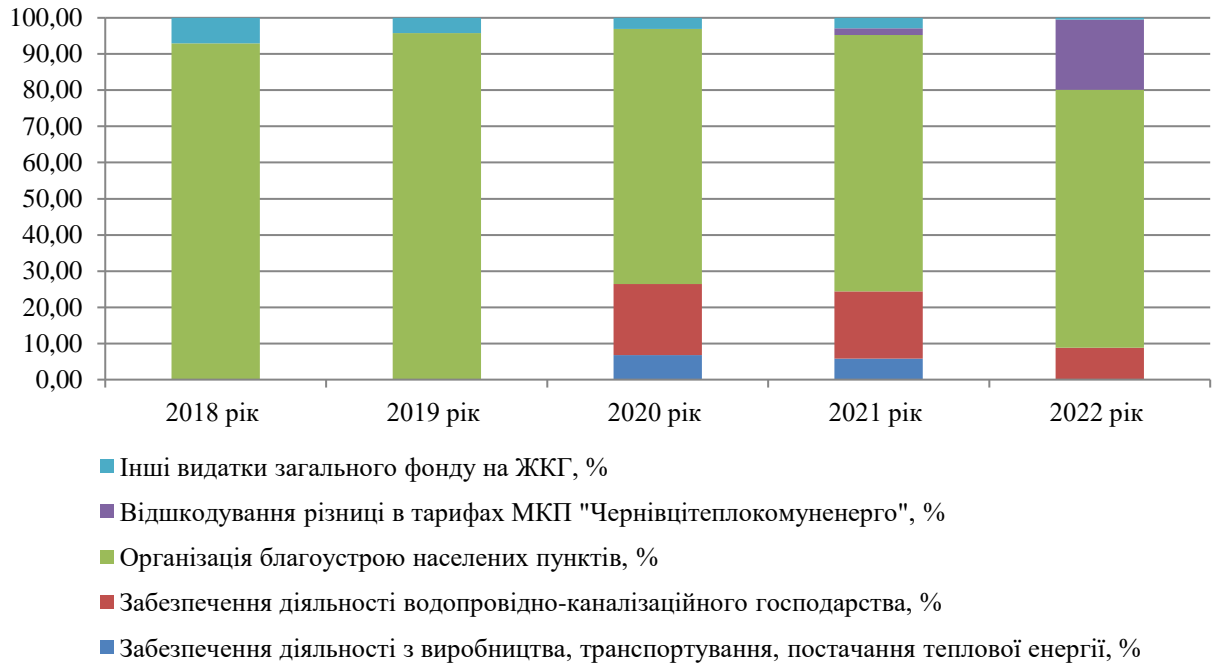

Рис.2.4 Структура фактичних видатків загального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на ЖКГ у 2018-2022 роках

Ці видатки були спрямовані на фінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади різниці в тарифах на послуги МКП «Чернівцітеплокомуненерго» в опалювальному періоді 2021-2022 років. Інший напрям видатків загального фонду, по якому здійснювалось фінансування поточних видатків МКП «Чернівцітеплокомуненерго» є забезпечення діяльності з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії: 18,9 млн.грн. у 2020 році та 14,83 млн.грн. у 2021 році.

Натомість динаміка фактичних видатків на житлово-комунальне господарство за напрямками програмної класифікації видатків по спеціальному фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки відображена на рис.2.5.

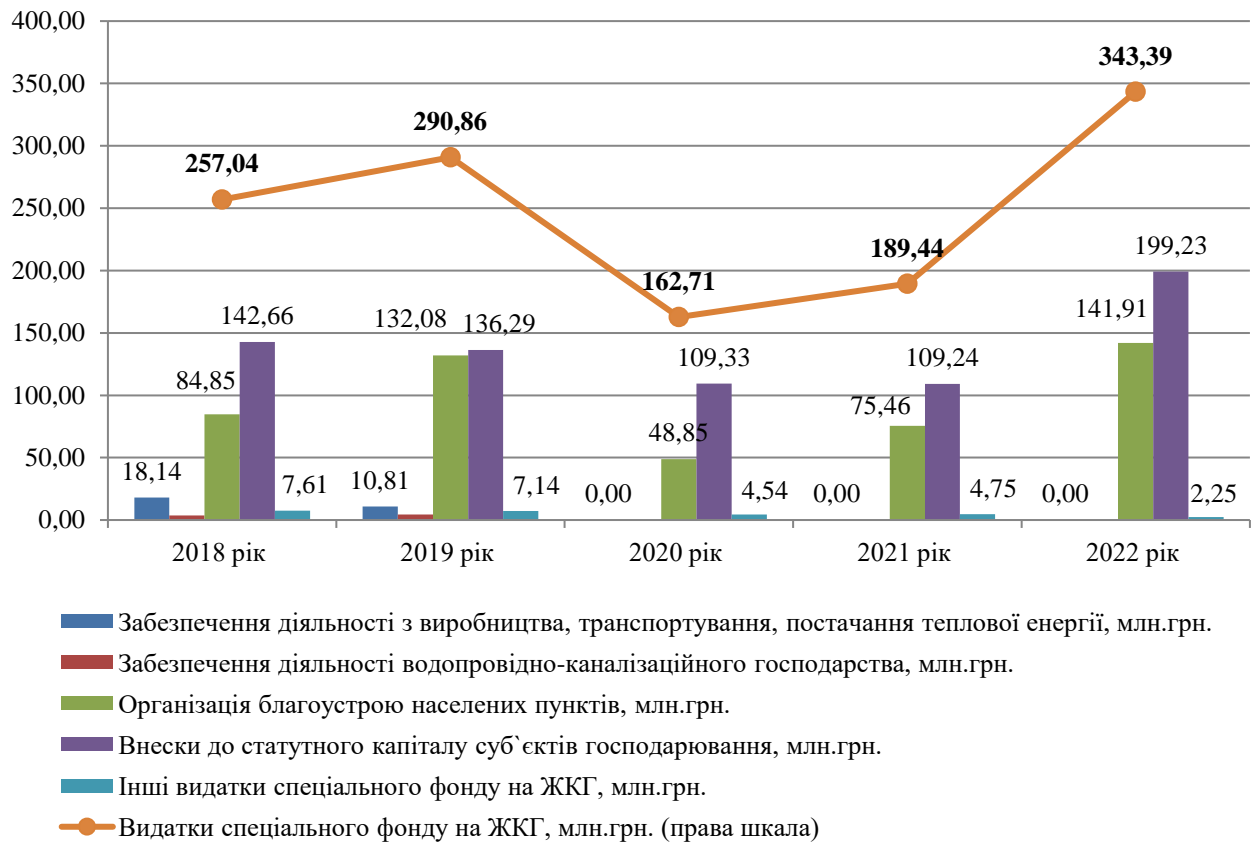

Рис.2.5 Динаміка фактичних видатків спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на ЖКГ у 2018-2022 роках

Сукупні фактичні видатки спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на розвиток житлово-комунального господарства збільшились з 257,4 млн.грн. у 2018 році до 343,39 млн.грн. у 2022 році, тобто на 86,35 млн.грн. В складі фактичних видатків спеціального фонду найбільш значними є видатки на здійснення внесків до статутного капіталу суб'єктів господарювання, ці видатки збільшились за досліджуваний період на 56,57 млн.грн., з 142,66 мдн.грн. у 2018 році до 343,39 млн.грн. у 2022 році. Ця стаття включає в себе всі капітальні та частину поточних видатків, які були спрямовані на стратегічно-важливі комунальні підприємства такі як: КП «Чернівціводоканал», МКП «Чернівцітеплокомуненерго», КП «ЧТУ», КП «Міжнародний аеропорт Чернівці», МКП «Чернівціспецкомунтранс». У 2018 та 2019 роках були здійснені видатки на забезпечення діяльності з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії – 18,14 млн.грн. у 2018 році та 10,81 млн.грн. у 2019 році (отримувач МКП «Чернівцітеплокомуненерго»), а

також видатки на забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства – 3,78 млн.грн. у 2018 році та 4,55 млн.грн. у 2019 році.

Другою за величиною складовою фактичних видатків спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки є видатки на організацію благоустрою населених пунктів, величина яких зросла за досліджуваний період на 57,06 млн.грн. з 84,85 млн.грн. у 2018 році до 141,9 млн.грн. у 2022 році. Сюди входять видатки на капітальний ремонт доріг, тротуарів, міжбудинкових проїздів, парків, скверів, дитячих та спортивних майданчиків та інших об'єктів благоустрою.

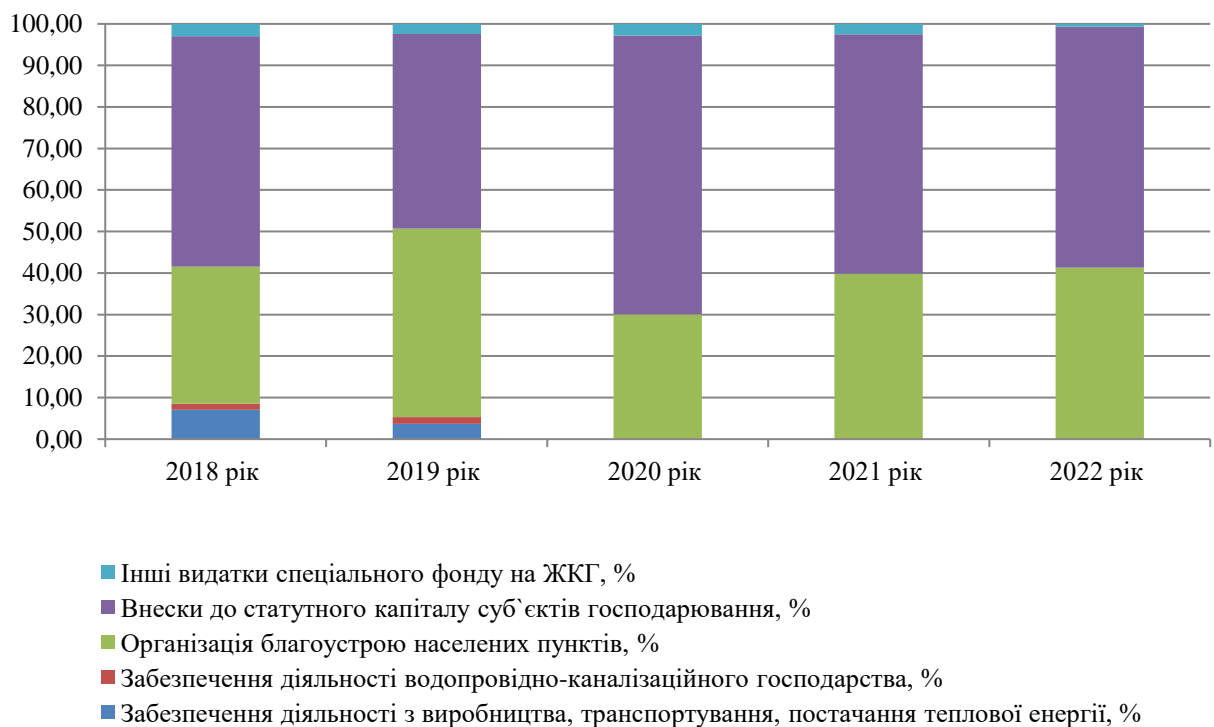

Рис.2.6 Структура фактичних видатків спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на ЖКГ у 2018-2022 роках

Усі інші складові фактичних видатків спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на житлово-комунальне господарство за досліджуваний період є порівняно незначними. Більше детально структура фатичних видатків спеціального фонду відображена на рис.2.6. З проведеного аналізу фактичних видатків загального та спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки на розвиток житлово-комунального господарства варто відзначити, що

пріоритетними є видатки на стратегічно-важливі комунальні підприємства та видатки на благоустрій населених пунктів.

Таблиця 2.1

Динаміка фактичних видатків по «Програмі фінансової підтримки та здійснення внесків до статутного капіталу комунальних підприємств» по МКП «Чернівцітеплокомуненерго» у 2017-2023 роках (млн.грн.)

№	Напрямок фінансування	2017-2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	станом на 01.11.2023р.	Всього
1.	Видатки на проект «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м.Чернівці (ЄБРР)»	2,60	0,00	6,45	2,66	0,32	12,03
2.	Видатки на проект «DemoUkraineDN в м.Чернівці» (НЕФКО)	2,25	0,97	3,44	2,58	0,42	9,66
3.	Видатки на заробітну плату та сплату податків	47,87	32,62	14,83	0,00	0,00	95,32
4.	Видатки на оплату за постачання та розподіл електричної енергії	17,50	4,55	5,60	0,00	0,00	27,65
5.	Видатки на оплату за розподіл газу АТ «Чернівцігаз»	19,56	7,38	27,83	0,00	40,00	94,77
6.	Видатки на оплату за послуги з водопостачання та водовідведення	0,64	0,00	5,08	0,00	1,43	7,15
7.	Видатки на оплату реструктуризованої заборгованості за спожитий природний газ	2,76	0,35	13,50	1,97	10,25	28,83
8.	Видатки на оплату різниці в тарифах	0,00	0,00	62,08	101,45	0,00	163,53
9.	Інші видатки	2,24	0,00	0,00	0,00	0,99	3,23
10.	ВСЬОГО по підприємству	95,04	45,87	138,81	108,66	53,41	441,79

З урахуванням зазначеного в табл. 2.1 та 2.2 відобразимо напрямки фактичного використання коштів, отриманих МКП «Чернівцітеплокомуненерго» та КП «Чернівціводоканал» з бюджету Чернівецької міської територіальної громади як внески до статутного капіталу через «Програму фінансової підтримки та здійснення внесків до статутного

капіталу комунальних підприємств на 2017-2023 роки» по загальному та спеціальному фондах.

З табл.2.1 бачимо, що за період з 2017 року по 2023 рік (10 місяців) в рамках «Програми фінансової підтримки та здійснення внесків до статутних комунальних підприємств» МКП «Чернівцітеплокомуненерго» з бюджету Чернівецької міської територіальної громади було виділено 441,79 млн.грн. Із зазначеної суми найбільшим був обсяг видатків на різницю в тарифах 163,53 млн.грн., з яких 62,08 млн.грн. було оплачено у 2021 році, а 101,45 млн.грн. у 2022 році. Наступними за величиною є обсяг видатків на виплату заробітної плати та податків – 95,32 млн.грн. за досліджуваний період та видатків на оплату за розподіл природнього газу – 94,77 млн.грн. Досить вагомими є також видатки на оплату реструктуризованої заборгованості за спожитий газ – 28,83 млн.грн. та оплату за постачання та розподіл електричної енергії – 27,65 млн.грн. за досліджуваний період, видатки на оплату за послуги з водопостачання та водовідведення склали 7,15 млн.грн. Також в рамках програми з бюджету Чернівецької міської територіальної громади здійснювалась видатки на співфінансування проекту «Модернізація інфраструктури централізованого теплопостачання м.Чернівці» - 12,03 млн.грн. та проекту «DemoUkraineDH в м.Чернівці» - 9,66 млн.грн. (більш детальний аналіз ходу реалізації зазначених проектів буде проведений у наступних підрозділах дипломної роботи).

Далі перейдемо до аналізу фактичних видатків по «Програмі фінансової підтримки та здійснення внесків до статутних капіталів комунальних підприємств» з бюджету Чернівецької міської територіальної громади по КП «Чернівціводоканал» у 2017-2023 роках (10 місяців) табл 2.2.

Як бачимо з табл.2.2 бачимо, що за період з 2017 року по 2023 рік (10 місяців) в рамках «Програми фінансової підтримки та здійснення внесків до статутних комунальних підприємств» КП «Чернівціводоканал» з бюджету Чернівецької міської територіальної громади було виділено 538,26 млн.грн. Із зазначеної суми найбільшим був обсяг видатків на оплату за спожиту електроенергію – 387,68 млн.грн. та видатки на оплату реструктуризованої

заборгованості за спожиту електричну енергію – 59,69 млн.грн. Наступним за величиною є обсяг видатків на виплату заробітної плати та податків – 65 млн.грн. за досліджуваний період, інші видатки склали 12,26 млн.грн. Натомість видатки на співфінансування «Проекту муніципального водного господарства» за досліджуваний період склали 13,23 млн.грн.

Таблиця 2.2

Динаміка фактичних видатків по «Програмі фінансової підтримки та здійснення внесків до статутного капіталу комунальних підприємств» по КП «Чернівціводоканал» у 2017-2023 роках (млн.грн.)

№	Напрямок фінансування	2017-2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	станом на 01.11.2023р.	Всього
1.	Видатки на співфінансування «Проекту муніципального водного господарства»	0,00	0,00	10,66	0,00	2,57	13,23
2.	Видатки на оплату реструктуризованої заборгованості за спожиту електроенергію	27,03	7,88	13,52	11,26	0,00	59,69
3.	Видатки на оплату за спожиту електроенергію	167,93	47,00	59,99	56,76	56,00	387,68
4.	Видатки на заробітну плату та сплату податків	5,56	12,44	8,10	18,85	20,05	65,00
5.	Інші видатки	2,70	0,00	2,50	0,00	7,46	12,26
6.	ВСЬОГО по підприємству	203,22	67,32	94,77	86,87	86,08	538,26

З проведеного аналізу видатків з бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки та 10 місяців 2023 року бачимо, що основну питому вагу у складі видатків на розвиток житлово-комунального господарства займають видатки на організацію благоустрою територіальної громади та оплату енергоносіїв та інших поточних видатків стратегічно-важливих комунальних підприємств. З метою оптимізації витрат комунальних підприємств необхідно здійснювати інвестиції у модернізацію та розвиток житлово-комунального господарства за рахунок залучення зовнішніх джерел фінансування, з урахуванням зазначеного в наступному підрозділі буде висвітлено практичні аспекти реалізації інвестиційного проекту

«DemoUkraineDH» МКП Чернівцітеплокомуненерго».

2.2 Практичні аспекти залучення грантових та кредитних коштів від міжнародних фінансових корпорацій на прикладі реалізованого проекту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» «DemoUkraineDH»

В рамках проекту «DemoUkraineDH», який фінансується Північною екологічною фінансовою корпорацією, між МКП «Чернівцітеплокомуненерго» та NEFCO, підписано кредитний договір, договір гранту та договір гарантії від 01.06.2017 року для фінансування інвестиційного Проєкту «DemoUkraineDH у місті Чернівці». Проєкт «DemoUkraineDH у місті Чернівці» відповідає Енергетичній стратегії України на період до 2030 року та Національному плану дій України з енергоефективності.

Загальною метою Проєкту є підвищення надійності роботи міського комунального підприємства «Чернівцітеплокомуненерго», надання якісних послуг теплопостачання мешканцям мікрорайонів Залозецького та Салтикова-Щедріна, шляхом розвитку системи теплопостачання, підвищення ефективності діяльності підприємства, зменшення використання паливно-енергетичних ресурсів та втрат в системі теплопостачання, а також викидів шкідливих речовин.

Проєкту «DemoUkraineDH у місті Чернівці» фінансується за рахунок кредиту Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО) та за підтримки Фонду E5P (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля). Проєкт передбачає підвищення енергоефективності централізованого теплопостачання мікрорайонів Залозецького та Салтикова-Щедріна в м.Чернівці шляхом виведення з експлуатації підвальної газової котельні, розташованої в мікрорайоні Салтикова-Щедріна за адресою 2-й провулок Кармелюка,6 та підключення споживачів до котельні мікрорайону Залозецького за адресою

Залозецького,97, встановлення котла на біопаливі потужністю 2,5МВт, автоматизації технологічного циклу виробництва теплової енергії, встановлення 18 індивідуальних теплових пунктів в багатоповерхових житлових будинках та бюджетних закладах в мікрорайоні Салтикова-Щедрина та заміни теплових мереж з використанням попередньо-теплоізованих труб.

Загальна сума інвестицій: 1 040 000 євро, з них кредит НЕФКО - до 500 000 євро, грант Фонду Е5Р (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля) - до 380 000 євро, кошти міського бюджету - 160 000 євро. 27.08.2020 року Північно екологічною фінансовою корпорацією МКП «Чернівці-теплокомуненерго» направлено додаткову угоду №1 до договору гранту від 01.06.2017 року, якою передбачено збільшення суми гранту на 80 000 євро, дана сума передбачена для фінансування робіт по заміні теплових мереж. Загальна сума гранту складе 380 000 євро.

Компонент№1 «індивідуальні теплові пункти». Розроблено 18 проектів, які пройшли експертизу. 26.07.2017 року підписано Договір-угоду з ТОВ «Бруната» (Болгарія) на поставку 18 ІТП та запасних частин до них, поставка відбулась у січні 2018 року. 16 ІТП змонтовано підрядною організацією ТОВ «Технопропозиція», 2 ІТП - змонтовано власними силами підприємства. По компоненту № 1 здійснена повна оплата по всім контрактам, оплата за монтаж ІТП склала - 26,4 тис. євро. 3 жовтня 2020 р. ІТП експлуатуються в пусконаладжувальному режимі. Прийняття в експлуатацію вказаних ІТП здійснено у лютому 2021 р.

Компонент№2 «реконструкція теплових мереж та будівництво нового трубопроводу». Укладено Договір на розробку проектно-кошторисної документації, включаючи її експертизу, щодо прокладення теплових мереж. Проектування здійснено та отримано позитивний експертний висновок. 23.04.2018 року - заключено угоду на поставку мереж та комплектуючих з ТОВ «Poliurs» (Латвія), поставка мереж та комплектуючих здійснена в повному обсязі. Монтаж теплових мереж здійснюється власними силами підприємства під технічним наглядом представників постачальника. Також виконані роботи по

монтажу теплової мережі між районами «Салтикова-Щедрина» та «Залозецького» (перемичка). 23.08.2020 р. підписано Контрактну угоду з ТзОВ ЕСКО-Лтава на монтаж попередньоізолюваного трубопроводу централізованого теплопостачання за рахунок грантових коштів. 03.11.2020 р. було підписано Акт про виконання 100 % робіт. По компоненту № 2 здійснена оплата по всім контрактам, на загальну суму 200,8 тис. євро, з них 194,5 тис. євро - грантові кошти. З жовтня 2020 р. збудовані теплові мережі експлуатуються в пусконаладжувальному режимі. Для введення в експлуатацію мереж необхідно провести реконструкцію декількох ділянок трубопроводів, а також ввести зміни в робочий проєкт згідно виконавчих схем.

Компонент №3 «реконструкція котельні Залозецького із встановленням котла на біопаливі потужністю 2,5 МВт. 18.09.2018 року заключено контракт на проектування, поставку, монтаж котла на біопаливі потужністю 2,5 МВт та допоміжного обладнання. У вересні 2019 року, робочий проєкт пройшов експертизу та отримав позитивний експертний висновок. Відбувся тендер та укладено договір на виконання загально-будівельних робіт, електротехнічних рішень та системи пожежної сигналізації відповідно по реконструкції котельні «Залозецького». У червні 2020 року, здійснено поставку котла на біопаливі на територію котельні «Залозецького» та допоміжного обладнання на склад підприємства. У вересні-жовтні 2020 року представниками заводу виробника здійснено монтаж котла та допоміжного обладнання.

Спеціалістами «Uniconfort» протягом листопада - грудня 2020р. проводились пусконаладжувальні роботи, які через неполадки в обладнанні з подачі палива в котел, не завершені. Після усунення недоліків у березні 2021р. був проведений «гарячий» пуск котла та котельного обладнання, під час якого відбулось підгоряння фронтальної плити через не спрацювання системи безпеки. У листопаді 2021р. інженери підрядної організації «Uniconfort» продовжили пусконаладжувальні роботи. В ході проведення пусконаладження, Колективною науково-виробничою фірмою «Нью Комеко» було здійснено вимірювання вмісту забруднюючих речовин в організованих викидах

стаціонарних джерел та відмічено невідповідність вихідної концентрації оксидів вуглецю в димових газах згідно «Нормативам гранично допустимих викидів забруднюючих речовин із стаціонарних джерел», затверджених Наказом міністерства охорони навколишнього середовища України №309 від 27.06.2006р.

Проведені інструментальні виміри роботи котла на різних режимах навантаження підтверджують концентрацію оксиду вуглецю в діапазоні 250-500 мг/м³ (максимальна допустима норма - 250 мг/м³). Наразі триває процес отримання індивідуального нормативу гранично-допустимого викиду оксиду вуглецю для котла на біопаливі, відповідно до паспортних даних - 500 мг/м³, враховуючи те, що дане обладнання відповідає сучасним європейським стандартам і придбане за всіма вимогами розмитнення, включаючи відповідність діючим в Україні технічним стандартам.

За результатами проведених робіт, підрядник надав технічні рекомендації з експлуатації обладнання працівниками МКП «Чернівцітеплокомуненерго» на біопаливній котельні по вул. Залозецького, 97в. Проектант повинен внести зміни в проектну документацію у відповідності до фактичних монтажних схем.

У таблиці 2.3 Відображено динаміку планових та фактичних обсягів фінансування по проекту Проекту «DemoUkraineDN» МКП Чернівцітеплокомуненерго» у 2017-2023 роках. З табл.2. бачимо, що проектом передбачена сума грантових коштів в розмірі 380 тис.євро, вибірка якої була здійснена у 2018-2020 роках (2018 рік – 166 тис.євро, 2019 рік – 106,3 тис.євро, 2020 рік – 107,7 тис.євро). Кредитні кошти в розмірі 500 тис.євро були вибрані в повному обсязі у 2017-2021 роках. Крім того з бюджету Чернівецької міської територіальної громади було здійснено співфінансування проекту у розмірі 160 тис.євро у 2018 році. Варто зазначити, що впродовж 2018-2023 років (10 місяців) було повернуто 438,8 тис.євро кредитних коштів та сплачено 64,8 тис.євро комісійних за обслуговування кредиту.

**Планові та фактичні обсяги фінансування по Проєкту «DemoUkraineDN»
МКП Чернівцітеплокомуненерго» у 2017-2023 роках**

Рік		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Всього по проєкту
Сума грантових коштів, тис.євро	план	0	166	106,3	107,7	0	0	0	380
	факт	0	166	106,3	107,7	0	0	0	380
Сума кредитних коштів, тис.євро	план	35,6	94	106,3	215	49,1	0	0	500
	факт	35,6	94	106,3	215	49,1	0	0	500
Повернення тіла кредиту, тис.євро	план	0	19,4	34,6	79	122,3	122,3	122,3	500
	факт	0	19,4	34,6	79	122,3	16,5	167	438,8
Обслуговування, тис.євро	план	0	4,7	7,1	16	20,3	13	5,6	66,7
	факт	0	4,7	7,1	16	20,3	2,7	14	64,8
Співфінансування, тис.євро	план	0	160	0	0	0	0	0	160
	факт	0	160	0	0	0	0	0	160

Таким чином станом на 01.11.2023 по Проєкту «DemoUkraineDN у місті Чернівці» загальна сума вибірки кредитних коштів складає 500,0 тис. євро, сума вибірки грантових коштів складає 380,0 тис. євро. Сума сплачених відсотків за користування кредитом складає - 64,825 тис. євро, сума повернутого тіла кредиту - 438,829 тис. євро. До кінця 2023 року планується повністю повернути кредит, наданий корпорацією НЕФКО.

Висновки до розділу 2

1. У реаліях сьогодення органи місцевого самоврядування працюють над тим аби та залучити інвестиції західних партнерів та бюджетні кошти для розвитку та відновлення інфраструктури житлово-комунального господарства, оскільки більшість напрямків діяльності підприємств житлово-комунального господарства знаходяться в незадовільному стані та потребують реформування для задоволення інтересів підприємств та населення.

2. Встановлено, що урахуванням хронічної збитковості більшості підприємств житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади та як наслідок мінімальний обсяг власних фінансових

ресурсів комунальних підприємств ключову роль у системі фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади на сьогоднішній день відіграє фінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади, кредитне та грантове фінансування за рахунок коштів від міжнародних фінансових організацій.

3. Сукупні фактичні видатки на розвиток житлово-комунального господарства за 2018-2022 роки зросли на 473,48 млн.грн. (в тому числі видатки загального фонду на 387,13 млн.грн., видатки спеціального фонду на 86,35 млн.грн.). Встановлено також зростання на 14,1% питомої ваги фактичних видатків на розвиток житлово-комунального господарства у складі сукупних фактичних видатків бюджету Чернівецької міської територіальної громади з 14,77% у 2018 році до 28,86% у 2022 році.

4. Встановлено, що у складі фактичних видатків загального фонду на розвиток житлово-комунального господарства найбільшими є видатки на організацію благоустрою населених пунктів, фактичні видатки на який збільшились з 126,52 млн.грн. у 2018 році до 373,21 млн.грн. у 2022 році, тобто на 246,69 млн.грн. Наступними за обсягом фактичних видатків загального фонду є видатки на забезпечення діяльності з водопровідно-каналізаційного господарства (а саме КП «Чернівціводоканал»): за 2020 рік – 54,9 млн.грн., 2021 рік – 47,9 млн.грн., 2022 рік – 46,0 млн.грн.

Значну величину у фактичних видатках загального фонду у 2022 році складали видатки на відшкодування різниці між розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги, що затверджувалися або погоджувалися рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування та розміром економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво 101,45 млн.грн, у 2021 році ці видатки складали 4,88 млн.грн.

Ці видатки були спрямовані на фінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади різниці в тарифах на послуги МКП «Чернівцітеплокомуненерго» в опалювальному періоді 2021-2022 років. Інший напрям видатків загального фонду, по якому здійснювалось фінансування

поточних видатків МКП «Чернівцітеплокомуненерго» є забезпечення діяльності з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії: 18,9 млн.грн. у 2020 році та 14,83 млн.грн. у 2021 році.

4. Встановлено, що сукупні фактичні видатки спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади на розвиток житлово-комунального господарства збільшились з 257,4 млн.грн. у 2018 році до 343,39 млн.грн. у 2022 році, тобто на 86,35 млн.грн. В складі фактичних видатків спеціального фонду найбільш значними є видатки на здійснення внесків до статутного капіталу суб'єктів господарювання, ці видатки збільшились за досліджуваний період на 56,57 млн.грн., з 142,66 мдн.грн. у 2018 році до 343,39 млн.грн. у 2022 році. Ця стаття включає в себе всі капітальні та частину поточних видатків, які були спрямовані на стратегічно-важливі комунальні підприємства такі як: КП «Чернівціводоканал», МКП «Чернівцітеплокомуненерго», КП «ЧТУ», КП «Міжнародний аеропорт Чернівці», МКП «Чернівціспецкомунтранс». У 2018 та 2019 роках були здійснені видатки на забезпечення діяльності з виробництва, транспортування та постачання теплової енергії – 18,14 млн.грн. у 2018 році та 10,81 млн.грн. у 2019 році (отримувач МКП «Чернівцітеплокомуненерго»), а також видатки на забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства – 3,78 млн.грн. у 2018 році та 4,55 млн.грн. у 2019 році.

Другою за величиною складовою фактичних видатків спеціального фонду бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2018-2022 роки є видатки на організацію благоустрою населених пунктів, величина яких зросла за досліджуваний період на 57,06 млн.грн. з 84,85 млн.грн. у 2018 році до 141,9 млн.грн. у 2022 році. Сюди входять видатки на капітальний ремонт доріг, тротуарів, міжбудинкових проїздів, парків, скверів, дитячих та спортивних майданчиків та інших об'єктів благоустрою.

5. Встановлено, залучення кредитних і грантових ресурсів суттєво розширює можливості щодо розвитку житлово-комунального господарства шляхом реалізації міжнародних інвестиційних проектів на прикладі проекту

«DemoUkraineDH». Проект передбачає підвищення енергоефективності централізованого тепlopостачання мікрорайонів Залозецького та Салтикова-Щедрина в м.Чернівці шляхом виведення з експлуатації підвальної газової котельні, розташованої в мікрорайоні Салтикова-Щедрина за адресою 2-й провулок Кармелюка,6 та підключення споживачів до котельні мікрорайону Залозецького за адресою Залозецького,97, встановлення котла на біопаливі потужністю 2,5МВт, автоматизації технологічного циклу виробництва теплової енергії, встановлення 18 індивідуальних теплових пунктів в багатоповерхових житлових будинках та бюджетних закладах в мікрорайоні Салтикова-Щедрина та заміни теплових мереж з використанням попередньо-теплоізованих труб.

Проект «DemoUkraineDH у місті Чернівці» фінансується за рахунок кредиту Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО) та за підтримки Фонду Е5Р (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля). Загальна сума інвестицій: 1 040 000 євро, з них кредит НЕФКО - до 500 000 євро, грант Фонду Е5Р (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля) - до 380 000 євро, кошти бюджету Чернівецької міської територіальної громади - 160 000 євро.

Проектом передбачена сума грантових коштів в розмірі 380 тис.євро, вибірка якої була здійснена у 2018-2020 роках (2018 рік – 166 тис.євро, 2019 рік – 106,3 тис.євро, 2020 рік – 107,7 тис.євро). Кредитні кошти в розмірі 500 тис.євро були вибрані в повному обсязі у 2017-2021 роках. Крім того з бюджету Чернівецької міської територіальної громади було здійснено співфінансування проекту у розмірі 160 тис.євро у 2018 році. Варто зазначити, що впродовж 2018-2023 років (10 місяців) було повернуто 438,8 тис.євро кредитних коштів та сплачено 64,8 тис.євро комісійних за обслуговування кредиту.

Таким чином станом на 01.11.2023 по Проекту «DemoUkraineDH» загальна сума вибірки кредитних коштів складає 500,0 тис. євро, сума вибірки грантових коштів складає 380,0 тис. євро. Сума сплачених відсотків за користування кредитом складає - 64,825 тис. євро, сума повернутого тіла кредиту - 438,829 тис. євро. До кінця 2023 року планується повністю повернути кредит, наданий

корпорацією НЕФКО.

6. Доведено на прикладі інвестиційного проекту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» «DemoUkraineDN», що в умовах хронічної збитковості комунальних підприємств та обмеженості ресурсів територіальних громад пріоритетним джерелом розвитку житлово-комунального господарства є залучення грантових та кредитних коштів від міжнародних фінансових організацій.

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1. Вплив світового досвіду на стан фінансового забезпечення діяльності і розвитку вітчизняного житлово-комунального господарства

Несистемний характер реформування житлово-комунального господарства на рівні держави та органів місцевого самоврядування, неефективні механізми формування конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, недосконала тарифна політика, що містить значну кількість прорахунків та прогалин в нормативно-правовій базі – в сукупності лише поглиблюють кризові тенденції у функціонуванні та розвитку підприємств житлово-комунального господарства. Вирішення значної кількості проблем та формування нових підходів в системі фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства є можливим на основі комплексного аналізу міжнародної практики та досвіду.

Проведений аналіз публікацій [13, 14, 16, 30, 32, 44] присвячених реформуванню та підвищенню ефективності фінансовою діяльності житлово-комунального господарства дав змогу виокремити специфічні ознаки, які здійснюють вплив на побудову системи фінансового забезпечення підприємств цього сектору. Ключовими рисами фінансового забезпечення житлово-комунального господарства розвинених країн є:

- процеси корпоратизації об'єктів житлово-комунального господарства впливають на трансформацію підходів до залучення фінансових ресурсів, посилюються тенденції залучення приватного капіталу;

- простежується диференціація структури джерел фінансування у житлово-комунальному господарстві, зокрема зменшення обсягів бюджетного фінансування та перехід на альтернативні форми фінансового забезпечення з пріоритетним домінуванням приватних інвестицій;

- трансформація напрямів спрямування фінансових ресурсів: пріоритетне використання їх на капітальні видатки на рівні окремих територій з паралельним забезпеченням поточної діяльності;

- реалізація цільових програм державного та регіонального рівнів, спрямованих на фінансове забезпечення сталого розвитку житлово-комунального господарства;

- трансформація механізмів утримання житлово-комунального господарства, шляхом розмежування функцій з управління та володіння об'єктами житлово-комунального господарства в розрізі окремих підприємств;

- забезпечення конкуренцій на ринку житлово-комунальних послуг, що має наслідком трансформацію повноважень місцевої влади, а саме: в органів місцевого самоврядування окремих європейських країн залишилися лише організація та експлуатація житлового фонду; побутове обслуговування населення при наданні ремонтних послуг; обслуговування прибудинкових територій; збирання та переробка побутових відходів; озеленення; транспортне обслуговування. Натомість обслуговування житлово-комунального сектору здійснюється приватним бізнесом, як у сфері управління так і безпосереднього виконання робіт спеціалізованими малими та середніми за розміром підприємствами;

- імплементація ключових засад формування конкурентного середовища, що сформувала специфіку тарифоутворення в розрізі послуг та особливості методики формування тарифів на житлово-комунальні послуги окремими підприємствами;

- трансформація способів фінансової підтримки житлово-комунального господарства, через повну або часткову відмову від цільового фінансування підприємств житлово-комунального господарства та перехід до адресного субсидування споживачів послуг;

- реалізація необхідних структурних змін в частині нормативно-правового та організаційного забезпечення ефективного функціонування житлово-комунального господарства;

- координація взаємодіє між центральними державними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування; підприємствами житлово-комунального господарства та споживачами послуг з урахуванням інтересів кожного з них.

На основі проведеного аналізу публікацій з питань розвитку та трансформації житлово-комунального господарства бачимо, що значна частина вітчизняних науковців, а саме: А. Є. Буряченко [14], Н. С. Педченко, М. І. Кумуржий [66], О. П. Бриль [13], О. І. Деміхов, В. О. Лук'янихін, О. М. Теліженко [30] виокремлюють англійську, німецьку та французьку моделі реформування житлово-комунального господарства. Проте, на нашу думку, розвиток та реформування житлово-комунального господарства окремих країн виходить за рамки характеристик цих моделей, з урахуванням зазначеного нами було запропоновано комплексний підхід щодо виокремлення змішаної моделі управління житлово-комунальним господарством. Оцінка специфічних особливостей цих моделей зумовила необхідність встановлення ключових критеріїв, що їх диференціюють та відображають їх специфіку (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика моделей управління житлово-комунального господарства в європейських країнах та в Україні

Критерій	Англійська	Французька	Німецька	Змішана	Українська
А	1	2	3	4	5
Представники	Велика Британія, США	Франція, Фінляндія	Німеччина, Польща	Окремі європейські країни	Україна
Функціональна складова	Повна приватизація житлово- комунального комплексу	Приватизація об'єктів житлово- комунального комплексу у власність муніципалітету	Акціонування підприємств сфери ЖКГ	Поєднання різних напрямів залучення приватного капіталу	Приватизація об'єктів житлово- комунального комплексу
Підпорядку- вання	Муніципалітет	Муніципалітет	Муніципалітет	Муніципалітет	Органи місцевого самоврядування

продовження табл. 3.1

Критерій	Англійська модель	Французька модель	Німецька модель	Змішана модель	Українська модель
Форма власності	Приватна	Муніципальна	Змішана (акціонерна)	Муніципальна	Комунальна (державна),
Взаємозв'язок між секторами	Об'єднані за специфікою та галуззю	Об'єднані за специфікою та галуззю	Об'єднані за специфікою та галуззю. Багатопрофільні підприємства	Об'єднані за специфікою та галуззю	Спеціалізовані та багатопрофільні підприємства
Ринкове середовище	Конкурентне середовище	Конкурентне середовище	Конкурентне середовище	Конкурентне середовище	Природні монополії Початкове конкурентне
Суб'єкти ринку ЖКГ	Спеціалізовані муніципальні компанії. Малі приватні компанії	Муніципальні компанії. Приватні компанії на основі концесійних договорів	Комунальні компанії. Приватні підприємства	Муніципальні компанії. Приватні підприємства на умовах договору	Комунальні підприємства. Приватні підприємства. ОСББ
Тарифна політика	Тарифи формуються підприємствами	Тарифи встановлюються відповідно до умов договору між муніципалітетом та експлуатаційною компанією	Тарифи формуються обслуговуючими компаніями за погодженням з муніципалітетом	Тарифи встановлюються відповідно до умов договору між муніципалітетом та експлуатаційною компанією	Формуються центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування
Склад житлово-комунальних платежів	Плата за комунальні послуги. Податок - Council Tax (ремонт доріг, прибирання вулиць, зарплата пожежникам та поліції)	Плата за житлові послуги (утримання будинків, прибудинкових територій та місць загального користування: під'їздів, газонів, басейнів ліфтів). Плата за комунальні послуги (електроенергія,	Плата за послуги домоуправління. Плата за комунальні послуги. Внески на ремонтні роботи	Плата за комунальні послуги. Плата за житлові послуги	Плата за житлові послуги (утримання будинків, прибудинкових територій та місць загального користування: під'їздів, газонів, басейнів ліфтів). Плата за комунальні послуги

Ідентифікація окремих моделей реформування житлово-комунального господарства зумовлена трансформаційними процесами структури власності внаслідок приватизації державного та муніципального майна. Варто відзначити, що специфіка процесу приватизації у основних європейських країнах в значній

мірі відрізняється від вітчизняного досвіду. Зокрема, під приватизацією у Франції, Фінляндії, Угорщині, Словаччині, Польщі та інших, мають на увазі передачу приватному сектору у власність та забезпечення контролю над державними та муніципальними підприємства та активами без передачі майнових прав. Поряд із традиційними методами приватизації використовуються також оренда, підряд та передача в управління об'єктів житлово-комунального господарства приватному сектору [44].

Специфічними особливостями англійської моделі (Велика Британія та США), є реалізація процесу приватизації об'єктів житлово-комунального господарства, що призводить до об'єднання муніципальних підприємств на основі спеціалізації та галузевої приналежності. Завдяки цим процесам у приватну власність було передано практично всю комунальну інфраструктуру та інженерні мережі, які були на балансі муніципальних органів влади. Разом з тим надання послуг споживачам здійснюється приватними житлово-комунальними підприємствами виключно за стандартами, що визначають органи місцевого самоврядування. Плата за житлово-комунальні послуги встановлюється підприємством, що забезпечує надання таких послуг з урахуванням конкурентних умов. За такого підходу, споживачі житлово-комунальних послуг мають можливість самостійно обирати надавача послуг в залежності від їх якості та цінової політики. Необхідно відмітити, що у Великій Британії також необхідно сплачувати муніципальний податок - Council Tax, розмір якого залежить від престижності району розташування житлово-комунального об'єкта. Отримані від цього податку кошти спрямовуються на прибирання вулиць та доріг, а також для фінансового забезпечення пожежних та поліцейських бригад [59].

Розвиток житлово-комунального господарства у Німеччині та Польщі реалізується шляхом імплементації німецької моделі реформування даного сегменту, що включає демонополізацію та корпоратизацію об'єктів житлово-комунальної інфраструктури, при цьому контрольний пакет акцій створених акціонерних товариств залишається за органами місцевого самоврядування.

Натомість поточне обслуговування, ремонт та модернізацію інженерних мереж здійснюють приватні структури, які їх отримали в процесі корпоратизації. Внаслідок цього німецький ринок комунальних послуг є висококонкурентним, на ньому працюють постачальники різних рівнів (міжнародні, національні та регіональні компанії), що нажають значний вибір цінових пропозицій на житлово-комунальні послуги, бонусних програм та технологічних рішень [75].

Формування тарифів забезпечується житлово-комунальними підприємствами за попереднім погодженням з органами місцевого самоврядування та з дотриманням конкурентних принципів. Варто зазначити, що для Німеччини характерна власна специфіка формування та встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, яка пов'язана із підходами до формування послуг, які забезпечують підприємства галузі. Разом з тим виділяють як простий підхід, згідно якого оплата здійснюється за кожну надану одиничну житлово-комунальну послугу, та пакетний підхід, який включає оплату наперед визначеного переліку послуг з обслуговування та утримання прибудинкових територій.

До складу таких послуг можна віднести прибирання прибудинкових територій, вивіз сміття та утилізацію відходів, обслуговування внутрішньобудинкових систем, телекомунікацій та інше. Використання пакетного підходу до формування ціни на житлово-комунальні послуги дало змогу підприємствам житлово-комунального господарства забезпечувати перерозподіл фінансових ресурсів у межах видів послуг з високодохідних напрямів діяльності на фінансування тих послуг, які носять значний соціальний характер [59]. Плата за житлово-комунальні послуги формується з трьох частин:

- плата за послуги з управління будинком, що включає також оплату за послуги приватних управлінських компаній, що забезпечують зобслуговування та утримання житлових будинків;
- плата за комунальні послуги з водопостачання, теплопостачання, тощо;
- внески в ощадні каси на ремонтні фонди, кошти яких використовуються на потреби капітального ремонту.

Разом з тим у процесі функціонування німецької моделі реформування житлово-комунального господарства не забезпечується вагомих приріст приватного капіталу у фінансуванні об'єктів цієї сфери, при цьому в значній мірі їх розвиток реалізується за рахунок бюджетних коштів. Відмінними особливостями функціонування французької моделі реформування житлово-комунального господарства (Франція, Фінляндія) є поєднання муніципальної власності на об'єкти житлово-комунального господарства та управління ними приватним бізнесом на умовах довгострокових договорів оренди, концесійних договорів та інвестиційних угод [44].

Згідно концесійних угод, які мають довгостроковий характер, що дає змогу забезпечити високий рівень стабільності та надійності у взаємовідносинах між муніципалітетом та приватним партнером, концесіонер здійснює фінансування розвитку комунальної інфраструктури, з паралельним поверненням інвестованих фінансових ресурсів за рахунок ефективної тарифної політики. В той же час, концесіонер надає перевагу розвитку енергозберігаючих технологій, що сприяє мінімізації собівартості житлово-комунальних послуг. Варто зазначити, що всі основні умови формування тарифів на житлово-комунальні послуги потребують узгодження з органами місцевого самоврядування.

В процесі втілення французької моделі реформування житлово-комунального господарства, об'єкти житлово-комунальної інфраструктури залишаються у власності органів місцевого самоврядування, які безпосередньо відповідають за розвиток житлово-комунального господарства та якість послуг. Тарифи на послуги встановлюються на основі укладених контрактів між органами місцевого самоврядування та та експлуатаційною компанією. Плата за житлово-комунальні послуги поділяється на наступні складові:

- оплата житлових послуг, що включають утримання будинків, прибудинкових територій та місць загального користування;
- оплата комунальних послуг за використання електроенергії, газу, води та інших послуг.

З проведеного аналізу практики провідних європейських країн бачимо, що

формування фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функціонування та розвитку житлово-комунального господарства, може реалізуватись шляхом емісії місцевих облігацій, удосконалення системи субсидіювання, концесію, державно-приватне партнерство.

Практична імплементація досвіду європейських країн щодо боргового фінансування розвитку житлово-комунального господарства в Україні шляхом емісії облігацій місцевої позики дасть змогу залучити фінансові ресурси на поточні потреби житлово-комунальної сфери; забезпечити формування їх додаткового обсягу на розвиток житлово-комунального господарства; забезпечити реалізацію місцевих програм реформування підприємств житлово-комунального господарства та запровадження ресурсоберігаючих технологій [14].

Значні витрати матеріальних та енергетичних ресурсів та великий рівень зносу основних засобів підприємств житлово-комунального господарства потребує залучення суттєвого обсягу інвестицій з можливим використанням концесійної форми державно-приватного партнерства. Світовий досвід реалізації концесійних механізмів у житлово-комунальному господарстві передбачає значні можливості щодо передачі комунального майна приватним організаціям на платній та строковій основі для будівництва, модернізації та подальшого обслуговування об'єкта житлово-комунального господарства.

В Україні впровадження цієї моделі фінансування регламентується чинною нормативно-правовою базою, а саме: процес передачі в концесію визначається Законом України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності». Передача комунальних об'єктів у сфері теплопостачання, водопостачання та водовідведення в оренду чи концесію здійснюється за ініціативою фізичних та юридичних осіб відповідно до чинного законодавства та на підставі рішень органів місцевого самоврядування [57].

Практика імплементації концесійної форми акумулювання інвестицій в житлово-комунальне господарство передбачає можливість отримання

додаткових фінансових ресурсів задля створення та покращення інфраструктурних об'єктів високої вартості; значними термінами окупності та повернення інвестицій; тривалими періодами амортизації основних засобів; необхідністю гарантій з боку держави; низькою цінністю інвестиційних активів; низькою ліквідністю активів у разі анулювання концесійного договору.

Концесійні договори дають змогу залучити кошти у низькорентабельні види та сфери діяльності підприємств житлово-комунального господарства. Ключовою перевагою державно-приватного партнерства у вигляді концесій є можливість зменшення собівартості житлово-комунальних послуг шляхом модернізації основних засобів підприємств, фінансування концесіонерами ресурсозберігаючих технологій.

Як показує практика, на сучасному етапі лише невелика частина концесійних угод реалізується у сфері теплопостачання, хоча згідно світового досвіду цей сегмент є особливо привабливим для приватних партнерів, через можливість використання оренди, підряду, концесії, лізингу та інших форм державно-приватного партнерства. Вагомою проблемою в процесі державно-приватного партнерства є те, що підприємства, які надають дані послуги є суб'єктами природних монополій. Внаслідок цього розвиток теплопостачання неврегульований в частині розподілу обов'язків між органами державної влади та місцевого самоврядування в процесі розробки та реалізації схем теплопостачання.

Вагомою перешкодою імплементацію концесійних механізмів є технологічна специфіка надання цих послуг, тому доцільним є розподіл функцій виробництва, транспортування та постачання теплової енергії. Такий підхід дав би можливість запровадити конкуренцію в процесі надання цього виду послуг постачальниками; встановлювати економічно обґрунтовані тарифи на кожен вид послуг (виробництво, транспортування, постачання теплової енергії) [60]. Отже, систематизація міжнародного досвіду у сфері фінансування житлово-комунального господарства дає змогу удосконалити існуючу систему фінансового забезпечення (рис.3.1).

Рис.3.1 Узагальнена система фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства з урахуванням світового досвіду

Практична імплементація традиційних та альтернативних форм фінансування житлово-комунального господарства дасть змогу досягти виконання стратегічних завдань розвитку житлово-комунального господарства, розширити джерела та види фінансування, залучити додаткові фінансові ресурси для реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу. Варто зазначити, що на сучасному етапі більша частина джерел фінансування житлово-комунального господарства нормативно невизначена, при цьому вони потребують адаптації до вітчизняних умов та специфіки організації житлово-комунального сектору.

Таким чином, дослідження міжнародного досвіду розвитку підприємств житлово-комунального сектора дало змогу визначити ключові напрями удосконалення фінансового забезпечення діяльності підприємств шляхом

застосування дієвих форм та видів фінансування об'єктів житлово-комунального господарства на основі місцевих запозичень, концесії майна комунальної власності та інших інструментів державно-приватного партнерства, в тому числі реалізація проектів розвитку підприємств житлово-комунального господарства із залученням кредитів та грантів від міжнародних фінансово-кредитних організацій.

3.2. Перспективи фінансування проектів розвитку житлово-комунального господарства за рахунок кредитів та грантів від міжнародних фінансових організацій на прикладі МКП «Чернівцітеплокомуненерго»

В економічних реаліях сьогодення при хронічній збитковості комунальних підприємств та обмеженості ресурсів бюджетів громад одним із найбільш перспективних напрямків фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства є залучення кредитних та грантових коштів для реалізації перспективних інвестиційних проектів. Одним із таких є проект, що реалізується МКП «Чернівцітеплокомуненерго» «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м. Чернівці» (далі – Проект), що реалізується під гарантії Чернівецької міської ради.

Згідно умов договору, обсяг кредиту складає 10 млн. євро, у тому числі 7 млн. євро - за рахунок ресурсів ЄБРР та 3 млн. євро - за рахунок ресурсів Фонду чистих технологій, також передбачено 2 млн. євро - кошти співфінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади та 4 млн. євро гранту. Загальною метою Проекту є надання якісного та надійного тепlopостачання мешканцям міста Чернівці, шляхом розвитку, реконструкції та модернізації інфраструктури централізованого тепlopостачання, підвищення ефективної діяльності підприємства, зменшення використання паливно-енергетичних ресурсів та втрат в системі тепlopостачання, а також скорочення викидів

шкідливих речовин. Фінансовий план використання коштів по реалізації проекту «Модернізації інфраструктури централізованого тепlopостачання в м.Чернівці» відображений в табл.3.2 та додатку Б.

Таблиця 3.2

Планові та фактичні обсяги фінансування по проекту «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м. Чернівці»

Сума та валюта кредиту		Всього по проекту, тис.євро	Всього за 2017-2022 роки, тис.євро	План на 2023-2029 роки, тис.євро
Сума грантових коштів	план	4000	1007	2993
	факт	1007	1007	0
Сума кредитних коштів	план	10000	872,2	9127,8
	факт	872,2	872,2	0
Повернення тіла кредиту	план	10000	193,8	9806,2
	факт	242,4	193,8	48,6
Обслуговування	план	1814,9	97,4	1717,5
	факт	125,9	97,4	28,5
Разові комісії	план	120	120	0
	факт	120	120	0
Комісія за невивірку	план	385,4	299,3	86,1
	факт	299,2	299,3	0
Зовнішні консультанти	план	33,3	33,4	0
	факт	33,3	33,4	0
Співфінансування	план	2000	2000	0
	факт	1170,9	1170,9	0

З табл.3.2 бачимо, що із запланованої суми вибірки кредитних коштів в сумі 10 млн.євро, за 2017-2022 роки була здійснена фактична вибірка коштів в розмірі 872,2 тис.євро, натомість вибірка в розмірі 9,128 млн. євро запланована на 2023-2029 роки. Із передбачених проектом 4 млн. євро грантових коштів впродовж 2017-2022 років фактично було здійснено вибірку 1,007 млн. євро. Впродовж 2017-2022 років забезпечено повернення 193,8 тис.євро тіла кредиту, а також сплачено 97,8 тис.євро плати за його обслуговування, 120 тис.євро разових комісій та 299,3 тис.євро плати за невивірку коштів. На оплату послуг зовнішніх консультантів за 2017-2022 роки було спрямовано 33,4 тис.євро. Також варто зазначити, що із запланованого співфінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2017-2022 роки спрямовано 1, 171 млн.євро. У зв'язку із воєнними діями на території України, що унеможливають реалізацію

Проекту в стандартному режимі, МКП «Чернівцітеплокомуненерго» надало запит до ЄБРР на продовження термінів вибірки кредитних коштів 31 липня 2024 року, на який 29.06.2023 р. було отримано позитивне рішення. Відповідно до Грантової угоди з ЄБРР від 19.05.2017 року між МКП «Чернівцітеплокомуненерго» та Ramboll Danmark був підписаний Консультаційний договір на Супровід впровадження Проекту. Поправкою a1 від 09.07.2020 продовжено дію Консультаційного договору до 01.06.2021 року. За умовами Консультаційного договору, Компанія Ramboll надавала допомогу в тендері по виконанню договорів по Лотам 1.1; 1.2; 2; 3.1; 3.2; 3.3; 5.1. Робота по Лотам 2; 3.1; 3.2; 3.3 не завершена в повній мірі, так як процедура заключення договору з підрядниками не була реалізована і в подальшому відбулось припинення проведення тендеру.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, Консультаційна компанія Ramboll 2 березня 2022 року заявила про те, що враховуючи непередбачувану ситуацію в Україні, не розглядає жодної подальшої можливості працювати над існуючими контрактами чи поточними переговорами. Також зазначили, що в умовах війни своїм пріоритетом вбачають безпеку консультантів, які працюють в Україні та 19.05.2022 р. надала офіційний лист, в якому зазначалось про рішення не продовжувати співпрацю по Проекту.

В свою чергу, МКП «Чернівцітеплокомуненерго» 03.05.2022 р. провело онлайн-нараду з представником ЄБРР, метою якої було визначення можливих способів реалізації Проекту у воєнний час та обрання нового Консультанта з технічного супроводу діючих Компонентів по Лоту 1.2&1.2 (Виготовлення та встановлення ІТП в районі котельні «Руська» і «Південна- 3») та Лоту 5.1 (Модернізація мереж централізованого теплопостачання), який фінансується за грантові кошти ЄБРР. Зважаючи на форс-мажорні обставини в Україні, ЄБРР було озвучено пропозицію заключити контракт по спрощеному механізму укладанням прямих угод з потенційним Консультантом, який надасть комерційну пропозицію, а реалізація решти визначених компонентів Проекту стане можлива за умов припинення воєнних дій в Україні та за усіма

стандартами, передбаченими Міжнародними правилами проведення тендерних процедур.

За рекомендацією ЄБРР, МКП «Чернівцітеплокомуненерго» направило запити в консалтингові організації на отримання комерційних пропозицій щодо консультаційного супроводу Проєкту: AFRY Division Energy-District Heating Systems, Bilfinger Tebodin Ukraine CFI, Egis Kyiv Office, LLC SYNERGY DEVELOPMENT CONSULTING, Planora Oy, Sweco, SEURECA - CONSULTING ENGINEERS, D3 multing LLC, NIRAS A/S, Tractebel Engineering GmbH, Lahmeyer International GmbH, GFA CONSULTING GROUP.

Протягом липня-вересня 2022р. були отримані офіційні відповіді від компаній Planora Oy, GFA Consulting Group, Sweco Danmark A/S та SEURECA - CONSULTING ENGINEERS, в яких зазначається про неможливість співпраці під час воєнних дій в Україні. Компанія Egis-group, Bilfinger Tebodin Ukraine CFI, AFRY надали комерційні пропозиції на Консультативні послуги по супроводу Проєкту, які МКП «Чернівцітеплокомуненерго» відправило на розгляд Банку. 20.09.2022 було проведено засідання групи реалізації проєкту, на якому відбувся розгляд наданих комерційних пропозицій та прийнято рішення щодо вибору Консультаційної компанії з урахуванням порівняльних цінових та методичних критерій претендентів: AFRY із зазначенням вартості послуг - 262 279,00; EGIS International із вартістю послуг по Компоненту 5.1 - 53 100,00 євро та Компоненту 1.1/1.2 - 123 600,00 євро. Загальна вартість - 176 700,00 EUR що являється найнижчою в порівнянні з наданими пропозиціями. Вартість послуг Bilfinger Tebodin Ukraine CFI за управління Проєктом з щомісячним платежем склала 10 000,00 євро, початковий звіт - 20 800,00 євро, квартальний - 14 300,00 євро та заключний - 18 000,00 євро. Загальна вартість – 304 600 EUR. В результаті проведеного голосування вирішили прийняти пропозицію від Консультаційної компанії з технічної підтримки EGIS International, про що було повідомлено ЄБРР. Протягом жовтня-листопада 2022 року було узгоджено проєкт Консультаційного Договору та після правок по зазначенню пунктів по врегулюванню спорів згідно українського законодавства, отримано від Банку

погодження (без заперечень) на підписання Договору між МКП «Чернівцітеплокомуненерго» та ТОВ Egis-International. 22.02.2023 р. відбулось підписання угоди з компанією Egis-International на надання консультаційних послуг з технічної підтримки Проєкту та підписання Грантової угоди між ЄБРР та МКП «Чернівцітеплокомуненерго».

Впродовж I-II кварталу 2023 р., за участі консультанта ТОВ Egis-International, проводились онлайн-зустрічі з підрядними організаціями щодо подальшої реалізації Проєкту в умовах війни та вирішення ряду необхідних завдань по діючим компонентам. Наступні компоненти (які фінансуються за рахунок кредиту та гранту) є складовими частинами проєкту та пропонуються для модернізації системи централізованого теплопостачання та мають на меті значне скорочення витрат: встановлення в будинках індивідуальних теплових пунктів; модернізація газових котелень; реконструкція мереж системи централізованого теплопостачання, котли, що працюють на альтернативному паливі, встановлення системи дистанційного спостереження та керування (SCADA).

Компонент 1- лот 1.1. індивідуальні теплові пункти в районі котельні «Руська» та лот 1.2.індивідуальні теплові пункти в районі котельні «Південна-3». Відповідно до тендерної документації планується встановити 86 одиниць ІТП в районі котельні «Руська» та 169 ІТП від котельні Південна-3. Реалізація лоту 1.1 та 1.2 безпосередньо залежить від реалізації лоту 3.3, оскільки пусконаладжувальні роботи та введення в експлуатацію ІТП неможливі без частотних перетворювачів на котельнях, до мереж яких вони підключені. У вересні 2020 р було проведено передконтрактну зустріч з керівництвом фірми AMARC під час якої обговорювались умови контракту. 12 жовтня 2020 року був підписаний Контракт №1.1 & 1.2 з корпорацією «AMARC DHS» SRL на постачання та монтаж індивідуальних теплових підстанцій, включаючи проєктування, постачання, монтаж, інспекцію, випробування, пусконаладжувальні роботи та введення в експлуатацію 269 ІТП в 193 будинках. Сума контракту 3,524,431.31 Євро. Перша заявка на вибірку коштів

гранту у сумі 1,006,980.38 Євро надіслана до ЄБРР 6 листопада 2020. Кошти надіслані на рахунок підрядника. 21.07.2021р., 28.09.2021р. та 12.10.2021р. були проведені зустрічі МКП «Чернівцітеплокомуненерго» із виконавцем «AMARC DHS». В результаті переговорів для підрядної організації було визначено ряд завдань, що були частково виконані.

В жовтні 2021р. було проведено додаткове обстеження об'єктів за адресами по вул. Руська, 251, вул. Руська, 273, вул. Руська 261 та складено Акти огляду технічного стану будівель. Після отримання даних Актів огляду, МКП «Чернівцітеплокомуненерго» передало АТ «Чернівціобленерго» пакет документів на отримання технічних умов для підключення даних об'єктів до електромереж. Протягом II кварталу 2023 року за участі консультантів, підрядника та замовника відбувались онлайн-наради щодо подальшої роботи по реалізації даного компоненту Проєкту. Враховуючи умови воєнного стану в Україні, було визначено деталізувати план закупівель в частині розміру вартості обладнання та будівельних робіт.

Оновлена інформація щодо обсягу робіт/коштів, робочої програми (у днях/місяцях) була отримана від підрядника та заявлено про те, що його субпідрядники здатні лише частково відновити роботи (у зв'язку із воєнними діями в Україні та мобілізацією персоналу субпідрядників, що відповідають за будівельну частину виконання контракту). Окремо було зазначено про здорожчання на 30% певних видів послуг і обладнання та Amarc DHS srl надала письмове обґрунтування зміни вартості робіт та матеріалів. Проте, після проведеного детального аналізу консультантами Egis і МКП «Чернівцітеплокомуненерго» було виявлено безпідставно заявлене зростання ціни та додатково запросило від підрядника підтверджуючі документи: довідки з Eurostat і т.п. Компанія Amarc DHS srl 16 червня 2023 р. надала відповідь з дотриманням усіх вимог та запропонувала збільшення вартості обладнання на 17,4%, замість зазначених раніше 30%. Наразі готується Додаткова угода та узгоджується оновлений графік робіт і цін, у зв'язку із наданою пропозицією МКП «Чернівцітеплокомуненерго» щодо укомплектування індивідуальних

теплових пунктів додатковим обладнанням, яке забезпечить безперебійну роботу в умовах тотального припинення подачі електроенергії на об'єкт. Компанія «Амарс» отримала оновлене технічне завдання та надала технічні рішення, які знаходяться на погодженні спеціалістів МКП «Чернівцітеплокомуненерго». У II кварталі 2023 року вибірки грантових коштів по даному компоненту не було.

Компонент 2 – лот 2 «Біопаливний котел 5 МВт на котельні «Руська». Компонент передбачає встановлення котла на біопаливі потужністю 5МВт на котельні «Руська». З моменту формування бюджету лоту, відбулися наступні зміни, відповідно до обґрунтувань Консультанта, котрі призвели до збільшення вартості впровадження лоту. У проєкти були закладені більш жорсткі екологічні норми Євросоюзу. Демонтажні роботи, які планував виконувати Замовник було включено в обсяги робіт Учасникам Тендеру. Зміна законодавства у визначенні вартості будівельних робіт. Збільшення розміру середньої заробітної плати. Збільшення індексу інфляції. Включення додаткового обладнання.

Кожен з вище перелічених факторів мав суттєвий вплив на розрахункову вартість реконструкції котельні, що в сумі призвело до здорожчання проєкту. Загальне збільшення вартості контракту може складати орієнтовно від 2.82-3.27 млн. євро із врахуванням інфляції. Через відсутність додаткового фінансування контракту по лоту 2 з інших джерел та враховуючи збільшення вартості проєкту, прийняте рішення про зменшення потужності біопаливного котла з 10 МВт до 5 МВт та збільшення потужності газового котла на котельні з 10 МВт до 15 МВт для покриття наявного фактичного навантаження котельні. Станом на 01.11.2023 р. вибірки кредитних коштів по даному компоненту не було.

Компонент 3 Реконструкція котелень, лот 3.1: «Реконструкція і модернізація великих котелень». Реалізація даного компонента є дуже важливою, оскільки вона передбачає комплексну модернізацію базових котлів на основних великих котельнях для отримання максимального економічного ефекту. Реконструкція включає наступні об'єкти: котельня «Південна-1»: котел ПТВМ-30 - 2 шт., котельня «Південна-3»: котел ПТВМ-30 - 2 шт., котельня по

вул. Максимовича: КВГ-6.5 - 1 шт. Обсяг робіт включає: заміну пальників; заміну систем контролю згоряння; встановлення частотних перетворювачів на вентилятори повітря та димососи димових газів. Торги за даним Лотом оголошено повторно 01.04.2021р, на них була заявлена компанія ВАТ «Азенко». Консультантами був підготовлений проєкт звіту про оцінку тендерної пропозиції по лоту 3.1 «Реконструкція та модернізація великих котелень (встановлення нових пальників та систем контролю котелень)». Після детального вивчення зазначеного звіту було виявлено ряд недоліків та прийняте рішення відхилити дану пропозицію.

Компонент 4 Лот 3.2 та 3.3 «Реконструкція і модернізація великих котелень і Реконструкція і/або заміна малих котелень». Новий тендер по Лоту 3.2 та 3.3 з реконструкції великих котелень з оновленими обсягами поставки та реконструкцією котельні Максимовича оголошено 01.04.2021 р. Консультантом було прийняте рішення дану закупівлю об'єднати в одну - лот 3.2 та 3.3 та Лот 4.

Планується встановити газовий котел на котельні «Руська» потужністю 15 МВт з пальником, який може доповнювати котел на біопаливі в перехідний період. Також цим лотом передбачено встановлення нового газового котла потужністю 12 МВт на котельні «Максимовича». Передтендерна онлайн-зустріч з учасниками була проведена 05.05.2021 р. У зв'язку із воєнним станом в Україні тендерні торги призупинені. Станом на 01.11.2023 р. вибірки кредитних коштів по даному компоненту не було.

Компонент 5, лот 5.1 «Модернізація мережі централізованого теплопостачання». Підписано контракт з корпорацією «Енергоресурс-інвест» (Україна) 20 серпня 2020 року на виконання робіт із заміни мереж теплопостачання на 6 ділянках. Сума контракту складає 2,180,581.22 євро. 9 вересня 2020 року була підписана додаткова угода з підрядником, якою передбачено продовження терміну контракту до 31 жовтня 2020 року. У вересні 2020 р. до ЄБРР направлено першу заявку на вибірку кредитних коштів у сумі 872 232,49 євро. У листопаді 2020 р. авансовий платіж направлений на рахунки підрядника.

На даному етапі проводиться фінальна робота щодо підписання Додаткової угоди з Корпорацією «Енергоресурс-інвест» з метою введення в експлуатацію 5-ти модернізованих ділянок мережі ЦТ. Відповідно до процедури прийняття виконаних робіт, триває процес усунення зауважень у виконавчій документації, наданих підряднику консультантами Egis. Ремонтні роботи на останній із шести ділянок (Секція № 5 ТК-11Ю ТК28-29-30-31 ЦТП-7Ю) виконуватимуться в міжопалювальний період 2023 року. У зв'язку із загальним зростанням цін, в порівнянні з 2020 роком, підрядник звернувся до замовника з проханням оновити кошторис по даній ділянці. Відбулось відповідне узгодження вартості робіт по Ділянці № 5. У II кварталі 2023 року вибірки кредитних коштів по даному компоненту не було.

Компонент 6, лот 6.1 «SCADA (Автоматизація малих котелень та центральний диспетчерський пункт)». Торги за даним лотом розпочнуться після завершення робіт на об'єктах, які включені до Лотів 2, 3.1 та 3.2-3.3. Станом на 01.11.2023 р. вибірки кредитних коштів по даному компоненту не було.

Таким чином по проєкту «Модернізація інфраструктури централізованого теплопостачання в м. Чернівці», станом на 01.11.2023, загальна сума вибірки кредитних коштів складає 872,2 тис. євро, сума вибірки грантових коштів складає 1007,0 тис.євро. Сума сплачених відсотків за користування кредитом складає 125,914 тис.євро, сума повернутого тіла кредиту - 242,377 тис.євро.

З урахуванням проведеного аналізу практики залучення кредитного та грантового фінансування від міжнародних фінансових організацій на прикладі проєкту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» та проведеного аналізу фінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2017-2022 роки сформовано наступні пропозиції щодо підвищення ефективності та результативності фінансового забезпечення розвитку системи централізованого теплопостачання Чернівецької міської територіальної громади:

- розробити план заходів по запровадженню двоставкового тарифу на послуги підприємства, забезпечити коригування планового обсягу реалізації теплової енергії з урахуванням наявних можливостей по перегляду нормативу

температур в опалювальний сезон з метою наближення його до фактичного рівня;

- розширювати обсяг наданих послуг тими видами діяльності, які передбачені Статутом підприємства, сумісні з предметом діяльності та не суперечать чинному законодавству України, зокрема послуги з обслуговування внутрішньо-будинкових мереж централізованого тепlopостачання та газопостачання;

- розробити план-графік виведення з експлуатації нерентабельних котелень та поступового переходу цих споживачів на індивідуальне опалення у 2024-2025 роках, забезпечити автоматизацію і диспетчеризацію малих котелень;

- вжити заходів щодо зменшення обсягу дебіторської заборгованості шляхом: посилення претензійно-позивної та превентивної роботи зі споживачами, проведення реструктуризації заборгованості населення за спожиту теплову енергію, укласти договори розстрочки заборгованості за теплову енергію;

- забезпечити зменшення розміру поточних зобов'язань шляхом укладення договорів реструктуризації заборгованості за спожитий газ та його розподіл під гарантії Чернівецької міської ради.

- провести комплексний енергоаудит системи централізованого тепlopостачання, розробити та погодити нову схему розвитку централізованого тепlopостачання міста в якій передбачити можливості по об'єднанню окремих гідравлічних мереж в єдину систему, зменшити рівень втрат теплової енергії в мережах шляхом заміни мереж на попередньо ізольовані труби.

- Забезпечити належне виконання інвестиційної програми підприємства, пришвидшити реалізацію інвестиційного проекту «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м. Чернівці» через підвищення ефективності взаємодії між консультантами підприємством та міжнародними фінансово-кредитними установами в умовах воєнного стану;

- ініціювати визначення кредитного рейтингу м.Чернівці із залученням міжнародних рейтингових агенств з метою контролю за фінансовими витратами

по кредитах під плаваючу, а не фіксовану відсоткову ставку по залучених кредитах.

Комплексна реалізація зазначених пропозицій, на нашу думку, дасть змогу забезпечити розвиток системи централізованого теплопостачання м.Чернівці та поширити успішну практику реалізації міжнародних проектів на розвиток системи житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади.

Висновки до розділу 3

1. Узагальнюючи вивчення досвіду зарубіжних країн та вітчизняних підходів щодо фінансового забезпечення функціонування житлово-комунального господарства було розроблено та запропоновано комплексну систему фінансування даної складової національної економіки, що забезпечує поєднання традиційних джерел фінансових ресурсів (самофінансування, бюджетне фінансування та кредитування) та альтернативних джерел (місцеві запозичення, державно-приватне партнерство, лізинг та кошти держаних цільових фондів). Такий підхід дасть змогу використовувати всі наявні та можливі складові фінансового забезпечення функціонування підприємств цієї галузі та призведе до забезпечення сталого розвитку.

2. Дослідження міжнародного досвіду розвитку підприємств житлово-комунального сектора дало змогу визначити ключові напрями удосконалення фінансового забезпечення діяльності підприємств шляхом застосування дієвих форм та видів фінансування об'єктів житлово-комунального господарства на основі місцевих запозичень, концесії майна комунальної власності та інших інструментів державно-приватного партнерства, в тому числі реалізація проектів розвитку підприємств житлово-комунального господарства із залученням кредитів та грантів від міжнародних фінансово-кредитних організацій.

3. В економічних реаліях сьогодення при хронічній збитковості комунальних підприємств та обмеженості ресурсів бюджетів громад одним із найбільш перспективних напрямків фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства є залучення кредитних та грантових коштів для реалізації перспективних інвестиційних проектів. Зокрема, метою проекту «Модернізація інфраструктури централізованого теплопостачання в м. Чернівці», є надання якісного та надійного теплопостачання мешканцям міста Чернівці, шляхом розвитку, реконструкції та модернізації інфраструктури централізованого теплопостачання, підвищення ефективної діяльності підприємства, зменшення використання паливно-енергетичних ресурсів та втрат в системі теплопостачання, а також скорочення викидів шкідливих речовин.

Згідно умов договору, із запланованої суми вибірки кредитних коштів в сумі 10 млн.євро, за 2017-2022 роки була здійснена фактична вибірка коштів в розмірі 872,2 тис.євро, натомість вибірка в розмірі 9,128 млн. євро запланована на 2023-2029 роки. Із передбачених проектом 4 млн. євро грантових коштів впродовж 2017-2022 років фактично було здійснено вибірку 1,007 млн. євро. Впродовж 2017-2022 років забезпечено повернення 193,8 тис.євро тіла кредиту, а також сплачено 97,8 тис.євро плати за його обслуговування, 120 тис.євро разових комісій та 299,3 тис.євро плати за невибірку коштів. На оплату послуг зовнішніх консультантів за 2017-2022 роки було спрямовано 33,4 тис.євро. Також варто зазначити, що із запланованого співфінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2017-2022 роки спрямовано 1, 171 млн.євро.

4. З урахуванням проведеного аналізу практики залучення кредитного та грантового фінансування від міжнародних фінансових організацій на прикладі проекту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» сформовано наступні пропозиції щодо підвищення ефективності та результативності фінансового забезпечення розвитку системи централізованого теплопостачання Чернівецької міської територіальної громади:

- розробити план заходів по запровадженню двоставкового тарифу на послуги підприємства, забезпечити коригування планового обсягу реалізації

теплової енергії з урахуванням наявних можливостей по перегляду нормативу температур в опалювальний сезон з метою наближення його до фактичного рівня;

- розширювати обсяг наданих послуг тими видами діяльності, які передбачені статутом підприємства, сумісні з предметом діяльності та не суперечать чинному законодавству України, зокрема послуги з обслуговування внутрішньо-будинкових мереж централізованого тепlopостачання та газопостачання;

- розробити план-графік виведення з експлуатації нерентабельних котелень та поступового переходу цих споживачів на індивідуальне опалення у 2024-2025 роках, забезпечити автоматизацію і диспетчеризацію малих котелень;

- вжити заходів щодо зменшення обсягу дебіторської заборгованості шляхом: посилення претензійно-позивної та превентивної роботи зі споживачами, проведення реструктуризації заборгованості населення за спожиту теплову енергію, укладати договори розстрочки заборгованості за теплову енергію;

- забезпечити зменшення розміру поточних зобов'язань шляхом укладення договорів реструктуризації заборгованості за спожитий газ та його розподіл під гарантії Чернівецької міської ради.

- провести комплексний енергоаудит системи централізованого тепlopостачання, розробити та погодити нову схему розвитку централізованого тепlopостачання міста в якій передбачити можливості по об'єднанню окремих гідравлічних мереж в єдину систему, зменшити рівень втрат теплової енергії в мережах шляхом заміни мереж на попередньо ізольовані труби;

- пришвидшити реалізацію інвестиційного проекту «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м. Чернівці» через підвищення ефективності взаємодії між консультантами підприємством та міжнародними фінансово-кредитними установами в умовах воєнного стану;

- ініціювати визначення кредитного рейтингу м.Чернівці із залученням міжнародних рейтингових агенств з метою контролю за фінансовими витратами

по кредитах під плаваючу, а не фіксовану відсоткову ставку по залучених кредитах.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання, що полягає в удосконаленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів і практичних механізмів фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства територіальних громад. За результатами роботи зроблено такі висновки.

1. З'ясовано, що функціонування підприємств житлово-комунального господарства направлено на надання комплексу житлово-комунальних послуг задля задоволення потреб споживачів, що зумовлено існуванням багатогранної видової структуризації. В роботі запропоновано класифікувати підприємства житлово-комунального господарства за такими ознаками як: форма власності; організаційно-правова форма господарювання; складова житлово-комунального сектора; вид надання житлово-комунальних послуг; функціональне призначення згідно специфіки їх господарської діяльності.

2. Враховуючи особливості функціонування підприємств житлово-комунальної сфери було систематизовано та виділено основні структурні елементи системи житлово-комунального господарства України, яка являє собою сукупність підсистем і компонентів, що виражає взаємовідносини між окремими суб'єктами комунальної інфраструктури. Такий підхід дозволяє формувати необхідну фінансову складову розвитку житлово-комунальних послуг.

3. Проведений аналіз науково-методичних підходів вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення сутності фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства засвідчив плюралізм думок на дану категорію, що дало змогу їх узагальнити. Фінансове забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства є цілісною системою організації фінансових відносин, що пов'язана із формуванням та використанням фінансових ресурсів на основі форм, джерел та інструментів, з метою створення умов для ефективного розвитку підприємств. Такий підхід на відміну від існуючих, в повній мірі, враховує специфічні риси, призначення та особливості фінансування суб'єктів житлово-комунального господарства та сприяє реалізації поточних та стратегічних цілей.

4. Встановлено, що організація фінансових відносин у сфері житлово-комунального господарства направлена на мобілізацію й використання фінансових ресурсів для надання якісних житлово-комунальних послуг, що дало змогу узагальнити систему фінансового забезпечення діяльності підприємств

житлово-комунального господарства та у її складі виокремити мету, об'єкт, суб'єкт, завдання та конкретизувати складові. Запропонована система фінансового забезпечення розвитку підприємств дасть змогу сформувати прозорий і ефективний ринок житлово-комунальних послуг.

5. Обґрунтовано, що фінансові ресурси підприємств житлово-комунального господарства є грошовими доходами, що формуються та акумулюються у відповідних фондах та спрямовуються на забезпечення потреби у житлово-комунальних послугах, виконання фінансових зобов'язань та з метою підвищення ефективності їх фінансово-господарської діяльності та якості наданих послуг.

6. Обґрунтовано доцільність здійснювати систематизацію фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства за такими ознаками як: стадія утворення; джерела формування; об'єкти інвестування в активи; напрями використання. Такий підхід сприятиме визначенню оптимальної потреби у фінансових ресурсах обсягу для функціонування та розвитку підприємств житлово-комунального господарства, дасть змогу забезпечити кореляцію напрямів розподілу та реальних потреб підприємств, а також досягти раціонального використання фінансових ресурсів.

7. Встановлено їх роль та місце у фінансовому забезпеченні підприємств житлово-комунального господарства, а також визначено основне призначення, що полягає у фінансуванні безперервного постачання житлово-комунальних послуг належної якості та впровадженні енерго- та ресурсозберігаючих технологій, а також виконанні фінансових зобов'язань.

8. Встановлено, що урахуванням хронічної збитковості більшості підприємств житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади та як наслідок мінімальний обсяг власних фінансових ресурсів комунальних підприємств ключову роль у системі фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства Чернівецької міської територіальної громади на сьогоднішній день відіграє фінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади, кредитне та грантове

фінансування за рахунок коштів від міжнародних фінансових організацій.

9. Сукупні фактичні видатки на розвиток житлово-комунального господарства за 2018-2022 роки зросли на 473,48 млн.грн. (в тому числі видатки загального фонду на 387,13 млн.грн., видатки спеціального фонду на 86,35 млн.грн.). Встановлено також зростання на 14,1% питомої ваги фактичних видатків на розвиток житлово-комунального господарства у складі сукупних фактичних видатків бюджету Чернівецької міської територіальної громади з 14,77% у 2018 році до 28,86% у 2022 році.

10. Встановлено, залучення кредитних і грантових ресурсів суттєво розширює можливості щодо розвитку житлово-комунального господарства шляхом реалізації міжнародних інвестиційних проектів на прикладі проекту «DemoUkraineDH». Проект передбачає підвищення енергоефективності централізованого тепlopостачання мікрорайонів Залозецького та Салтикова-Щедрина в м.Чернівці шляхом виведення з експлуатації підвальної газової котельні, розташованої в мікрорайоні Салтикова-Щедрина за адресою 2-й провулок Кармелюка,6 та підключення споживачів до котельні мікрорайону Залозецького за адресою Залозецького,97, встановлення котла на біопаливі потужністю 2,5МВт, автоматизації технологічного циклу виробництва теплової енергії, встановлення 18 індивідуальних теплових пунктів в багатоповерхових житлових будинках та бюджетних закладах в мікрорайоні Салтикова-Щедрина та заміни теплових мереж з використанням попередньо-теплоізованих труб.

Проект «DemoUkraineDH у місті Чернівці» фінансується за рахунок кредиту Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО) та за підтримки Фонду Е5Р (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля). Загальна сума інвестицій: 1 040 000 євро, з них кредит НЕФКО - до 500 000 євро, грант Фонду Е5Р (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля) - до 380 000 євро, кошти бюджету Чернівецької міської територіальної громади - 160 000 євро.

Проектом передбачена сума грантових коштів в розмірі 380 тис.євро, вибірка якої була здійснена у 2018-2020 роках (2018 рік – 166 тис.євро, 2019 рік

– 106,3 тис.євро, 2020 рік – 107,7 тис.євро). Кредитні кошти в розмірі 500 тис.євро були вибрані в повному обсязі у 2017-2021 роках. Крім того з бюджету Чернівецької міської територіальної громади було здійснено співфінансування проекту у розмірі 160 тис.євро у 2018 році. Варто зазначити, що впродовж 2018-2023 років (10 місяців) було повернуто 438,8 тис.євро кредитних коштів та сплачено 64,8 тис.євро комісійних за обслуговування кредиту.

Таким чином станом на 01.11.2023 по Проєкту «DemoUkraineDN» загальна сума вибірки кредитних коштів складає 500,0 тис. євро, сума вибірки грантових коштів складає 380,0 тис. євро. Сума сплачених відсотків за користування кредитом складає - 64,825 тис. євро, сума повернутого тіла кредиту - 438,829 тис. євро. До кінця 2023 року планується повністю повернути кредит, наданий корпорацією НЕФКО.

4. Узагальнюючи вивчення досвіду зарубіжних країн та вітчизняних підходів щодо фінансового забезпечення функціонування житлово-комунального господарства було розроблено та запропоновано комплексну систему фінансування даної складової національної економіки, що забезпечує поєднання традиційних джерел фінансових ресурсів (самофінансування, бюджетне фінансування та кредитування) та альтернативних джерел (місцеві запозичення, державно-приватне партнерство, лізинг та кошти держаних цільових фондів). Такий підхід дасть змогу використовувати всі наявні та можливі складові фінансового забезпечення функціонування підприємств цієї галузі та призведе до забезпечення сталого розвитку.

5. Дослідження міжнародного досвіду розвитку підприємств житлово-комунального сектора дало змогу визначити ключові напрями удосконалення фінансового забезпечення діяльності підприємств шляхом застосування дієвих форм та видів фінансування об'єктів житлово-комунального господарства на основі місцевих запозичень, концесії майна комунальної власності та інших інструментів державно-приватного партнерства, в тому числі реалізація проєктів розвитку підприємств житлово-комунального господарства із залученням кредитів та грантів від міжнародних фінансово-кредитних організацій.

6. В економічних реаліях сьогодення при хронічній збитковості комунальних підприємств та обмеженості ресурсів бюджетів громад одним із найбільш перспективних напрямків фінансового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства є залучення кредитних та грантових коштів для реалізації перспективних інвестиційних проектів. Зокрема, метою проекту «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м. Чернівці», є надання якісного та надійного тепlopостачання мешканцям міста Чернівці, шляхом розвитку, реконструкції та модернізації інфраструктури централізованого тепlopостачання, підвищення ефективної діяльності підприємства, зменшення використання паливно-енергетичних ресурсів та втрат в системі тепlopостачання, а також скорочення викидів шкідливих речовин.

Згідно умов договору, із запланованої суми вибірки кредитних коштів в сумі 10 млн.євро, за 2017-2022 роки була здійснена фактична вибірка коштів в розмірі 872,2 тис.євро, натомість вибірка в розмірі 9,128 млн. євро запланована на 2023-2029 роки. Із передбачених проектом 4 млн. євро грантових коштів впродовж 2017-2022 років фактично було здійснено вибірку 1,007 млн. євро. Впродовж 2017-2022 років забезпечено повернення 193,8 тис.євро тіла кредиту, а також сплачено 97,8 тис.євро плати за його обслуговування, 120 тис.євро разових комісій та 299,3 тис.євро плати за невибірку коштів. На оплату послуг зовнішніх консультантів за 2017-2022 роки було спрямовано 33,4 тис.євро. Також варто зазначити, що із запланованого співфінансування з бюджету Чернівецької міської територіальної громади за 2017-2022 роки спрямовано 1, 171 млн.євро.

7. З урахуванням проведеного аналізу практики залучення кредитного та грантового фінансування від міжнародних фінансових організацій на прикладі проекту МКП «Чернівцітеплокомуненерго» сформовано наступні пропозиції щодо підвищення ефективності та результативності фінансового забезпечення розвитку системи централізованого тепlopостачання Чернівецької міської територіальної громади:

- розробити план заходів по запровадженню двоставкового тарифу на послуги підприємства, забезпечити коригування планового обсягу реалізації

теплової енергії з урахуванням наявних можливостей по перегляду нормативу температур в опалювальний сезон з метою наближення його до фактичного рівня;

- розширювати обсяг наданих послуг тими видами діяльності, які передбачені статутом підприємства, сумісні з предметом діяльності та не суперечать чинному законодавству України, зокрема послуги з обслуговування внутрішньо-будинкових мереж централізованого тепlopостачання та газопостачання;

- розробити план-графік виведення з експлуатації нерентабельних котелень та поступового переходу цих споживачів на індивідуальне опалення у 2024-2025 роках, забезпечити автоматизацію і диспетчеризацію малих котелень;

- вжити заходів щодо зменшення обсягу дебіторської заборгованості шляхом: посилення претензійно-позивної та превентивної роботи зі споживачами, проведення реструктуризації заборгованості населення за спожиту теплову енергію, укласти договори розстрочки заборгованості за теплову енергію;

- забезпечити зменшення розміру поточних зобов'язань шляхом укладення договорів реструктуризації заборгованості за спожитий газ та його розподіл під гарантії Чернівецької міської ради.

- провести комплексний енергоаудит системи централізованого тепlopостачання, розробити та погодити нову схему розвитку централізованого тепlopостачання міста в якій передбачити можливості по об'єднанню окремих гідравлічних мереж в єдину систему, зменшити рівень втрат теплової енергії в мережах шляхом заміни мереж на попередньо ізольовані труби;

- пришвидшити реалізацію інвестиційного проекту «Модернізація інфраструктури централізованого тепlopостачання в м. Чернівці» через підвищення ефективності взаємодії між консультантами підприємством та міжнародними фінансово-кредитними установами в умовах воєнного стану;

- ініціювати визначення кредитного рейтингу м.Чернівці із залученням міжнародних рейтингових агенств з метою контролю за фінансовими витратами

по кредитах під плаваючу, а не фіксовану відсоткову ставку по залучених кредитах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Balatskyi I., Lavryk V. Defining the tariff burden when providing the housing and utilities services in Ukraine. Public and Municipal Finance. 2019. №8(1). С. 112-119.

2. Brigham E., Erhardt M. Financial Management - Theory and Practice. 12th ed. Thomson Learning, 2008. 1071 p.

3. Cattell R. B. The scree test for the number of factors. Multivariate Behavioral Research. 1966. Volume 1, [Issue 2](#). P. 245-276.

4. Investment Fund/ NEFCO URL: <https://www.nefco.org/work-us/our-services/loans-and-equity/investment-fund?language=en>.

5. Nair G., Azizi, Sh., and Olofsson, Th. A management perspective on energy efficient renovations in Swedish multifamily buildings. *Energy Procedia*. 2017. Vol. 132. P. 994-999.
6. Official site of UKEEP URL: <http://www.ukeep.org/uk/>.
7. Shim J. K., Siegel J. G. *Financial Management*. Barron's Ed, 1998. 518 p.
8. Upswing in Ukrainian energy-efficiency investments / NEFCO URL: <https://www.nefco.org/news-media/news/upswing-ukrainian-energy-efficiency-investments?language=en>.
9. Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010710733>.
10. VanHorne J., Wachowicz J. *Fundamentals of Financial Management*. PrenticeHall (FinancialTimes), 2008. 760 p.
11. Бабаєвська О. Б., Величко В. В. Сучасні заходи вдосконалення фінансової забезпеченості підприємств житлово-комунального господарства: <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/artide/view/1034/1027>.
12. Біла О. Г., Чуй І. Р. *Фінанси: навч. посіб.* Львів: Магнолія 2006, 2010. 389 с.
13. Бриль П. О. Дослідження зарубіжного досвіду публічного управління житлово-комунальним господарством. *Державне управління*. 2018. №4. С. 142-146.
14. Буряченко А. Є. Використання іноземного досвіду фінансування місцевої інфраструктури. *Вчені записки: зб. наук. пр.* 2012. Вип. 14. Ч. 1. С. 218-224.
15. Василик О. Д. *Теорія фінансів. навч. посіб.* Київ: ЦУЛ, 2005. 480 с.
16. Волгіна Н. О. Реструктуризація як інструмент залучення приватного капіталу в діяльність підприємств водопровідно-каналізаційного господарства. Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово - комунального господарства на сучасному етапі : матеріали конференції. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/30410/1/46.pdf>.

17. Гайдук І. О. Класифікація фінансових ресурсів підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2005. №3. URL: /cyberleninka.ru /article/n /klasifikatsiya-fmansovih-resursiv-pidpriemstva.

18. Гладчук Т. П. Досвід реформування житлово-комунального господарства в країнах Європейського Союзу. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 376-378.

19. Гончаренко М. В. Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 1. С. 59-66.

20. Горчакова І. А., Чепурко О. С. Інвестування інноваційного розвитку підприємств житлово-комунального господарства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С.26-28.

21. Господарський кодекс України : Кодекс від 16.01.2003 № 436-ІУ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

22. Гривківська О. В. Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2004. № 2. С. 12-15.

23. Григорук П. М., Ткаченко І. С. Методи побудови інтегрального показника. *Бізнес Інформ*. 2012. № 4. С. 34 - 38.

24. Гриньова В. М., Коюда В.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. 3-тє вид., стер. Київ: Знання-Прес, 2006. 432 с.

25. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с

26. Гура Н. О. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків: специфіка, проблеми та перспективи діяльності. *Науковий журнал "Економіка України"*. 2015. 12 (649). С. 70-79.

27. Гуцалюк О. М., Коцюрба О. Ю. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 141-149.

28. Гуцул Я. В. Проблеми державного регулювання розвитку підприємств

житлово-комунального господарства міста. Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 1. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_32.

29. Далевська Т. А. Вплив фінансів підприємств муніципальної форми власності на систему фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2015. Вип. 3. С. 146-153.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2015_3_18.

30. Деміхов О. І., Лук'янихін В. О., Теліженко О. М. Світовий досвід державного регулювання механізмів розвитку житлово-комунального господарства. *Регіональне та муніципальне управління*. 2015. №2 11-12 (25-26). С. 109-117.

31. Дехтяр Н. А., Люта О. В., Пігуль Н. Г. Фінансовий механізм діяльності суб'єктів господарювання : монографія Суми : «Університетська книга», 2011. 182 с.

32. Димченко О. В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління : монографія. Харків : ХНАМГ, 2009. 356 с.

33. Діденко Л. В., Головенко І. П. Місцеві позики як джерело залучення фінансових ресурсів до місцевих органів влади. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. №2. С. 57-66.

34. Дубас А. О., Новікова Л. А. Механізм інвестування підприємств житлово-комунального господарства. Інвестиції: практика та досвід. 2013. №11. С. 35-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_11_11.

35. Економіка міського господарства / Т. П. Юр'єва, В. О. Костюк, В. А. Бардаков, В. В. Княжеченко, С. Ю. Юр'єва.; За заг. ред. Т. П. Юр'євої. Харків: ХДАМГ, 2002. 672 с.

36. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / под. ред. С. В. Мочерного та ін. Київ : Академія, 2000. 894 с.

37. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 170 с.

38. Єріс Л. М. Управління фінансовими ресурсами підприємств переробної галузі Сумської області : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.04.01. Суми, 2004. 20 с.

39. Житловий сектор України: правові, регуляторні, інституційні, технічні та фінансові аспекти: фінальний звіт (підготовлено для Європейського банку реконструкції та розвитку). 2011. URL: http://www.teplydim.com.ua/static/storage/files/files/Market_Assessment_Report%20-%20Fmal_UKR_2011-08-31.pdf.

40. Житловий сектор України: правові, регуляторні, інституційні, технічні та фінансові аспекти: фінальний звіт (підготовлено для Європейського банку реконструкції та розвитку). 2011. URL: http://www.teplydim.com.ua/static/storage/files/files/Market_Assessment_Report%20-%20Fmal_UKR_2011-08-31.pdf.

41. Забаштанський М. М. Фінансове забезпечення комунальної сфери : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Ірпінь, 2009. 20 с.

42. Запатрина И. В. Жилищно-коммунальная инфраструктура: реформы и система их финансового обеспечения. Київ : 2010. 336 с.

43. Зерова О. М. Сутність фінансового управління та його особливості в житлово-комунальному господарстві. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2009. №4. С.209-214.

44. Зубко О. В. Впровадження французької моделі управління житлово-комунального господарства на державному та регіональному рівні. *Філософія освіти*. 2013. Випуск №2. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp2/upravlenie/zubko.pdf.

45. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Кондор, 2003. 364 с.

46. Ільїна К. О. Формування системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку у відкритій економіці України : автореф. дис. .. канд. екон. наук : 08.00.08 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2011. 20 с.

47. Інструкція щодо застосування [економічної класифікації видатків](#)

бюджету : Наказ міністерства фінансів від 12.03.2012 № 333. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>.

48. Інформація офіційного сайту Euroheat&Power. URL: <https://www.euroheat.org/>.

49. Інформація офіційного сайту Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

50. Карлін М. І. Фінансова система України: навч. посібник. Київ : Знання, 2007. 324 с.

51. Квасницька Р. С. Фінанси підприємств. URL: http://lubbook.net/book_281_glava_3_TEMA_1.2_Ponj_attj_a_sutrnst.html.

52. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 677 с.

53. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики). Львів : ЛНУ. 2002. 395 с.

54. Козій І. С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.9. С. 223 - 229.

55. Колодізев О. М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : дис. д-ра екон. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 508 с.

56. Костецький В. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств міського електротранспорту: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2010. 20 с.

57. Коцюрба О. Ю. Механізм формування фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства. [Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент](#). 2015. Вип. 11. С. 236-241. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_11_54.

58. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України : монографія. Львів : Видавн. центр Льв. нац. ун-ту ім. І.Франка, 2001. 608 с

59. Куш О. Є. Закордонний досвід оптимального співвідношення різних

форм власності в комунальному господарстві. *Теорія і практика правознавства.*

- 2015. Випуск 2 (5). URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1 &Image_file_name=PDF/tipp_2015_2_10.pdf.

60. Левковець О. М. Державно-приватне партнерство як інструмент економічних реформ (теоретичний аспект). *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого»*. 2012. № 4 (11). С. 18-31.

61. Методичні рекомендації щодо формування та встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги / Укл.: відділ тарифів та споживчих цін управління тарифної та тендерної політики ДЕП ЛОДА. Львів: 2016 108 с.

62. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області) : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.04.01. Київ, 2001. 16 с.

63. Нагорна О. В. Система фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 9. С. 665-668.

64. Нагорна О. В. Фінансове забезпечення підприємств комунального господарства : автореф. дис. ... к. е. н. : 08.00.08. Київ, 2013. 20 с.

65. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с.

66. Педченко Н. С., Кімуржий М. І. Адаптація зарубіжного досвіду управління потенціалом розвитку підприємств житлово-комунального сектора до української практики. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 59-68.

67. Петрушевський Ю. Л., Попадюк О. І. Фінансове забезпечення реформування житлово-комунального господарства України. *Ефективна економіка*. 2012. № 4.: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1086>.

68. Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів) : Постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. №1548 Дата оновлення: 31.07.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1548-96-%D0%BF>.

69. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 № 2189-. URL <http://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/2189-19>.

70. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 № 2189 URL <http://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/2189-19>.

71. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/>

72. [Рибалко Н. О.](#) Фінансові ресурси підприємств: грошові кошти чи щось більше? [Інвестиції: практика та досвід](#). 2009. № 14. С. 28-31.

73. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. Київ : Либідь, 2001. 347 с.

74. Сокиринська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2003. № 1. С. 89 - 93.

75. Сороківська О., Потюк В. Дослідження європейського досвіду реформування системи житлово-комунального господарства (на прикладі Польщі). ОСББ: *досвід, виклики, перспективи*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 30 січня 2017 р.). Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, С. 32-33.

76. Стасюк Г. А. Фінанси підприємств. Херсон: Олді-плюс, 2004. С. 480.

77. Фінанси : підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ : Знання, 2008. 611 с.

78. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. В. Зянько, В. Г. Фурик, І. М. Вальдшмідт; Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : ВНТУ. 2016 .Ч. 1.. 125 с.

79. Фінанси підприємств : підручник / Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Н. А. Гринюк та ін. Київ : КНТЕУ, 2007. 491 с.

80. Шило В. П., Ільїна С. Б., Доровська С. С., Барабанова В.В. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання) : теорет.-практ. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 288 с.

ДОДАТКИ